

1.² Omdat ik uw verlangen om met ontzag voor God te wandelen ken, mijn geliefde Marcianus, want alleen dat leidt de mens tot het eeuwige leven, ben ik blij met u, en maak het tot mijn gebed dat u uw geloof volledig zal bewaren, om zo een vreugde voor de God Die u gemaakt heeft te zijn. Was het maar mogelijk voor ons om altijd samen te zijn, om elkaar te helpen en de arbeid van ons aardse leven te verlichten door voortdurend te debatteren over de zaken die winst opleveren. Maar omdat we op dit moment in het lichaam van elkaar gescheiden zijn, ligt dit wel in onze macht en zullen we het niet nalaten om in enige mate op schrift met u te spreken, en om in het kort de prediking van de waarheid ter bevestiging van uw geloof uiteen te zetten. Zo sturen wij u als het ware een handleiding van de meest essentiële onderdelen, zo kunt u met weinig veel bereiken en leert u in korte tijd alle ledematen van het lichaam van de waarheid kennen, in het kort de uiteenzetting van de dingen van God ontvangend. Zo zal dat vrucht voor uw eigen redding opbrengen, en zult u alle mensen die de leugen inprenten te schande maken door met vol vertrouwen ons gezonde en zuivere onderricht aan iedereen die dit wil begrijpen te brengen. Want er is één weg die naar boven leidt voor iedereen die ziet, met hemels licht verlicht, maar er zijn vele en donkere en tegenstrijdige wegen van degenen die niet zien. Deze weg leidt naar het Koninkrijk van de Hemel en verenigt de mens met God, terwijl die wegen naar de dood afdalen en de mens van God scheiden. Daarom is het nodig voor u en voor iedereen die de zorg voor hun eigen redding heeft om uw koers zonder te zwerven te gaan, vast en zeker door middel van geloof, zodat u niet wankelt, of achterblijft en vastgehouden wordt door materiële verlangens, laat staan om af te slaan en van wat waar is af te dwalen.

2. Dus, aangezien de mens een levend wezen is dat uit ziel en lichaam samengesteld is, moet hij door middel van beide bestaan. En omdat beide belaagd worden, is het zuiver bewaren van het lichaam de beheerste onthouding van alle beschamende zaken en alle onrechtvaardige daden. Daarbij is de puurheid van de ziel het naar God toe volledig bewaren van het geloof, zonder daaraan toe te voegen of daarvan af te doen. Want godsvrucht wordt verduisterd en afgestompt door de vervuiling en de bezoedeling van het lichaam, dan wordt zij afgebroken, vervuild en niet volmaakt meer, als bedrog de ziel binnenkomt. Maar zij zal zichzelf in haar pracht en matiging bewaren als de waarheid voortdurend in de ziel is en zuiverheid in het lichaam. Want wat is de winst als de waarheid wel in woorden gekend wordt maar het lichaam verontreinigd wordt en slechte daden doet? Of wat is de winst als het lichaam wel

zuiver is, maar de ziel de waarheid niet heeft? Want zij verheugen zich samen en zijn verenigd en bondgenoot om de mens recht tegenover God te plaatsen. Welnu, de Heilige Geest zegt door David: 'Gezegend is de man die niet volgens de raad van de goddeloze gewandeld heeft,'³ wat betekent, volgens het advies van de volken die God niet kennen. (Want wie de God Die werkelijk bestaat niet aanbidden zijn goddeloos. En daarom zegt het Woord tegen Mozes: 'Ik ben Hij Die bestaat.'⁴ Dus zijn zij die de God Die bestaat niet aanbidden goddeloos.) 'En niet op de weg van de zondaars gestaan heeft,' want zondaars zijn degenen die de kennis van God wel hebben maar zijn geboden niet onderhouden, dat wil zeggen, de minachtende spotters. 'En niet op de stoel van de (ver)pester gezeten heeft,' nu zijn de mensen die het verpesten door slechte en laag bij de grondse leerstellingen niet alleen zelf verpest, maar (ze verpesten) ook anderen. Want 'de stoel' staat symbolisch voor onderwijs. Dit zijn dus alle ketters, ze zitten op de stoel van de verpesters, en wie het gif van hun leer aannemen zijn bedorven.

3. Dus, om aan niets van dit alles te lijden, moeten we zonder verdeeldheid aan de regel van het geloof vasthouden en de geboden van God doen, in God gelovend, Hem vrezend als Heer en Hem liefhebbend als Vader. Nu wordt dit gedaan door geloof, want Jesaja zegt: 'Als u niet gelooft, dan zult u ook niet begrijpen.'⁵ En geloof wordt door de waarheid voortgebracht, want geloof berust op dingen die echt bestaan. Want in de dingen die zijn zoals ze zijn geloven wij. En door te geloven in de dingen die zijn zoals ze altijd al zijn, is ons vertrouwen daarop standvastig. Omdat geloof onze redding dus in stand houdt, moeten wij veel pijn lijden om eraan vast te houden, zo krijgen wij een getrouw begrip van de dingen zoals ze zijn. Nu geloof deze mogelijkheid voor ons scheidt, zoals de oudsten en leerlingen van de apostelen dat aan ons overgeleverd hebben, is het eerste om te onthouden dat we de doop voor de verlossing van de zonden ontvangen hebben. In de naam van God de Vader, en in de naam van Jezus Christus, de Zoon van God, Die geïncarneerd was en stierf en weer opstond, en in de Heilige Geest van God. En dat deze doop het zegel voor het eeuwige leven en de nieuwe geboorte tot bij God is, zodat we niet langer de zonen van de sterfelijke mensen zouden zijn, maar van de eeuwige en voortdurende God. Want wat eeuwig is en doorgaat wordt (als) God gemaakt⁶ en wordt over alle dingen die gemaakt zijn gesteld zodat alle dingen onder hem gesteld worden,⁷ wel zijn alle dingen die onder hem gesteld zijn eigen gemaakt.⁸ Want God is geen Heerser en Heer over de dingen van een ander, maar over Zijn eigen

dingen, en alle dingen zijn van God, dus daarom is God Almachtig en zijn alle dingen van God.

4. Want het is noodzakelijk dat dingen die gemaakt worden het begin van hun productie aan een grote oorzaak te danken hebben, en het begin van alle dingen is God. Want Hijzelf werd door niets gemaakt, en door Hem werden alle dingen gemaakt. En daarom is het goed om in de eerste plaats te geloven dat er één God is, de Vader, Die alle dingen gemaakt en bekleed heeft, en maakte wat niet bestond zodat het er zou zijn, en Die, alle dingen omvattend, alleen onbevattelijk is.⁹ Nu maakt deze wereld van ons onderdeel uit van alle dingen, en de mens is in de wereld, zo werd deze wereld dus ook door God vormgegeven.

5. Zo wordt dus één God getoond, de Vader, niet gemaakt, onzichtbaar, Schepper van alle dingen, boven Wie er geen andere God is, en na Wie er geen andere God is.¹⁰ En omdat God rationeel is, daarom creëerde Hij de dingen die werden gemaakt door Woord.¹¹ God is ook Geest, en door Geest heeft Hij alle dingen bekleed. Zoals de profeet ook zegt: 'Door het Woord van de Heer ontstonden de hemelen en door Zijn Geest al hun macht.'¹² Omdat het Woord dus grondvest, dat wil zeggen, 'body' geeft aan de realiteit van het bestaan, zo geeft de Geest orde en vorm aan de verschillende krachten. Terecht en passend wordt het Woord de Zoon genoemd en de Geest de Wijsheid van God. Zijn apostel Paulus zegt het ook goed: 'Één God, de Vader, Die over allen en door allen en in ons allen is.'¹³ Want de Vader is over alles, en alles bestaat door de Zoon, want via Hem zijn alle dingen door de Vader gedaan,¹⁴ en de Geest, Die Abba Vader roept, is in ons allen¹⁵ en bekleedt de mens naar het beeld van God.¹⁶ Nu toont de Geest het Woord,¹⁷ en daarom kondigden de profeten de Zoon van God aan.¹⁸ En het Woord verkondigt de Geest,¹⁹ en is daarom zelf de aankondiger van de profeten,²⁰ en leidt en trekt de mens naar de Vader toe.²¹

6. Dit is dus de volgorde van de regel van ons geloof, en het fundament van het gebouw, en de evenwichtigheid van ons gesprek: God, de Vader, niet gemaakt, niet materieel, onzichtbaar, één God, de Schepper van alle dingen, dit is het eerste Hoofd²² van ons geloof. Het tweede Hoofd is het Woord van God, de Zoon van God, de Messias Jezus onze Heer, Die aan de profeten getoond werd, passend bij de vorm van hun profeteren en volgens de wijze van toebedeling door de Vader. Door Wie alle dingen gemaakt zijn. Die ook als man onder de mensen gemaakt werd, aan het einde van de tijdperken, om alle dingen te voltooiën en bijeen te brengen,²³ zichtbaar en tastbaar,²⁴ om de dood af te schaffen en het leven te laten zien en een gemeenschap van eenheid tussen God en de mens voort te brengen. En het derde Hoofd is de Heilige Geest door Wie de profeten profeteerden en de vaders de dingen van God leerden, en de rechtvaardigen op de

rechtvaardige weg geleid werden. Die aan het eind van de tijd ook op een nieuwe manier op de mensheid over de hele aarde werd uitgestort, de mens naar God(s beeld) vernieuwend.²⁵

7. En daarom gaat het doopsel van onze hergeboorte²⁶ via deze drie Hoofden. God de Vader heeft, via Zijn Zoon, door middel van de Heilige Geest, het hergeboren worden aan ons geschonken. Want wat betreft degenen die de Geest van God dragen, die worden naar het Woord geleid, dat is naar de Zoon, en de Zoon brengt ze naar de Vader, en de Vader zorgt ervoor dat ze onvergankelijkheid bezitten.²⁷ Zonder de Geest is het niet mogelijk om het Woord van God te aanschouwen,²⁸ noch kan iemand zonder de Zoon in de buurt van de Vader komen.²⁹ Want de Zoon is de kennis van de Vader,³⁰ en de kennis van de Zoon van God is door de Heilige Geest³¹ en, tot groot plezier van de Vader, bedient en deelt de Zoon de Geest uit aan wie de Vader maar wil en zoals Hij wil.³²

8. En door de Geest wordt de Vader Allerhoogste³³ en Almachtige³⁴ en Heer van de heerscharen³⁵ genoemd, zodat we over God kunnen leren dat Hij het is Die de Schepper³⁶ van hemel en aarde en de hele wereld is, en de Maker van engelen en mensen, en de Heer van allen, door Wie alle dingen bestaan en door Wie alle dingen ondersteund worden. Barmhartig, medelevend en heel teder,³⁷ goed,³⁸ eerlijk,³⁹ de God van iedereen,⁴⁰ zowel van Joden als van samenlevingen,⁴¹ en van hen die geloven.⁴² Voor hen die geloven is Hij als een Vader, want op het einde van de tijd opende Hij het adoptiecontract,⁴³ maar voor de Joden als Heer en wetgever.⁴⁴ Want in de tussenliggende tijden, toen de mens God vergat, van Hem wegtrok en tegen Hem in opstand kwam, toen bracht Hij hen in onderwerping door de wet, zodat zij zouden kunnen leren dat zij de Maker en Schepper als Heer hadden, Die ook de adem van het leven geeft,⁴⁵ en Die wij dag en nacht moeten aanbidden.⁴⁶ Ook aan de samenlevingen als Maker en Schepper en Almachtige, en voor iedereen gelijkelijk Ondersteuner en Voeder en Koning en Rechter. Want niemand zal ontsnappen en aan Zijn oordeel ontkomen, geen Jood en geen heiden, geen gelovige die gezondigd heeft, geen engel. Maar zij die nu Zijn goedheid verwerpen, zullen Zijn macht in het oordeel kennen, precies zoals de gezegende apostel zegt: 'Niet wetende dat de goedheid van God u tot bekering⁴⁷ leidt. Maar door de hardheid van uw hart dat van geen ander inzicht wil weten, zult u een woedeuitbarsting opbouwen op de dag van woedeuitbarsting, met de openbaring van het rechtschapen oordeel van God, Die aan ieder mens loon naar werken zal geven.'⁴⁸ Dit is Hij Die in de wet de God van Abraham en de God van Izaak en de God van Jakob, de God van de levenden genoemd wordt.⁴⁹ Hoewel de

uitmuntendheid en grootsheid van deze God onuitsprekelijk is.

9. Nu wordt deze wereld omringd door zeven hemelen,⁵⁰ waarin machten wonen en engelen en aartsengelen, dienstdoende aan God, de Almachtige en Maker van alle dingen. Niet alsof Hij dat nodig had, maar zodat zij niet nutteloos of ondoeltreffend zouden zijn.⁵¹ Waardoor ook de Geest van God veelzijdig is qua inwoning,⁵² en zeven dienstbare vormen worden Hem door de profeet Jesaja toegekend, zoals die rusten op de Zoon van God, Die het Woord is, in Zijn komst als mens. 'De Geest van God,' zegt hij, 'zal op Hem rusten, de Geest van wijsheid en van begrip, de Geest van 'het plan' en van kracht, (de Geest van kennis) en van godsvrucht, de Geest van de vrees voor God zal Hem vervullen.'⁵³ Nu is de eerste hemel van bovenaf gerekend en die de rest omvat die van wijsheid, en de tweede ervan van begrip, en de derde van planvorming, en de vierde, van bovenaf gerekend, van kracht, en de vijfde van de kennis, en de zesde van godsvrucht, en de zevende, dit firmament van ons, is vol van de vrees voor Die Geest Die licht geeft aan de hemelen. Want Mozes ontving de kandelaar met zeven takken als een patroon dat voortdurend in de heilige plaats scheen. Want als een patroon van de hemelen ontving hij deze dienst, volgens dat wat het Woord tegen hem zei: *'U zult (dit) maken volgens het patroon van de dingen die u op de berg gezien hebt.'*⁵⁴

10. Nu wordt deze God door Zijn Woord, Die Zijn Zoon is, eeuwig verheerlijkt,⁵⁵ en door de Heilige Geest, Die de Wijsheid van de Vader van iedereen is. En de machten van hen, het Woord en de Wijsheid, worden Cherubim⁵⁶ en Seraphim⁵⁷ genoemd, met onophoudelijke stemmen God verheerlijkend. Ook elk geschapen wezen⁵⁸ dat in de hemelen is geeft eer aan God, de Vader van iedereen.⁵⁹ Hij heeft door Zijn Woord de hele wereld geschapen. Ook zijn er engelen⁶⁰ in de wereld. En aan de hele wereld heeft Hij wetten gegeven waaraan elk afzonderlijk wezen zich moet houden, en volgens dat wat door God wordt bepaald, hun grenzen niet mag passeren, elk zijn eigen taak vervullend.⁶¹

11. Maar Hij vormde de mens met Zijn eigen handen,⁶² het puurste en fijnste uit de aarde nemend, en Zijn eigen kracht op maat met de aarde toemetend. Want in die formatie liet Hij een spoor van zichzelf na, zodat dat wat gezien zou worden een goddelijke vorm zou hebben. Want naar het beeld van God werd de mens gevormd en op de aarde gezet. En zodat hij levend zou worden, ademde Hij de levensadem⁶³ in zijn gezicht, zodat de mens zowel qua adem als qua vormgeving op God zou lijken. Bovendien was hij vrij en zelfsturend, voor dit doel door God gemaakt, om over al die dingen die op aarde zijn te kunnen regeren. En deze grote geschapen wereld, door God voorafgaand aan de vorming van

de mens voorbereid, werd aan de mens als zijn verblijfplaats gegeven, met alles erop en eraan. Op deze plaats waren ook de dienaren van Die God Die alle dingen vormde met taken. En de opzichter, die over al zijn collega dienaren gesteld werd, kreeg die plaats toegewezen. Nu waren de bedienden engelen en de opzichter was de aartsengel.⁶⁴

12. Dus, nu Hij de mens heer van de aarde en alles daarbinnen gemaakt heeft, benoemde Hij hem in het geheim ook tot heer van hen die daar dienstknechten waren. Zij waren echter in hun perfectie, maar de heer, dat is de mens, was nog klein, want hij was een kind. Dus was het noodzakelijk dat hij zou groeien en zo tot perfectie zou komen. Ook opdat hij zijn voeding en groei door feestelijk en verfijnd vlees zou hebben, bereidde Hij hem een betere plaats dan deze wereld,⁶⁵ uitmuntend qua lucht, schoonheid, licht, voedsel, planten, fruit, water, en allerlei andere levensbehoeften, en de naam ervan is het paradijs. En zo mooi en goed was dit paradijs, dat het Woord van God daar onophoudelijk verbleef en met de mens wandelde en sprak, de dingen zoals die in de toekomst zouden gebeuren vooraf schetsend, dat Hij (bij Zijn komst) bij hem zou wonen en met hem zou spreken, en bij de mensen zou moeten zijn, hen rechtvaardigheid onderwijzend. Maar de mens was nog een kind, zonder nog een vervolmaakt begrip te hebben, waardoor hij ook makkelijk door de bedrieger misleid werd.

13. En terwijl de mens in het paradijs woonde, bracht God alle levende wezens bij hem en gebod hem om ieder van hen een naam te geven. 'En hoe Adam een levende ziel ook noemde, dat werd de naam.'⁶⁶ En Hij besloot om ook een helper voor de man te maken, want zo zei God: *'Het is niet goed voor de man om alleen te zijn, laten we voor hem een helper die bij hem past maken.'*⁶⁷ Want onder alle andere levende wezens werd er geen gelijkwaardige helper gevonden die zich kon meten met Adam. Dus legde God zelf 'Een trance over Adam en liet hem slapen,' en, zodat werk met werk gemaakt zou worden [terwijl er geen slaap in het paradijs was] werd dit door de wil van God over Adam gebracht. 'En God nam een van Adam's ribben en vulde die plaats op met vlees, en de rib die Hij nam vormde Hij tot een vrouw, en zo bracht Hij haar bij Adam. Toen hij haar zag zei hij: 'Dit is nu een bot van mijn bot, vlees vanuit mijn vlees, zij zal vrouw genoemd worden, omdat ze uit haar man genomen werd.'⁶⁸

14. En Adam en Eva [want dat is de naam van de vrouw] 'waren naakt en schaamden zich niet'⁶⁹ want er was een onschuldige en kinderlijke geest in hen, en voor hen was het niet mogelijk om iets te bedenken en te begrijpen dat vanuit slechtheid door lusten en beschamende verlangens in de ziel wordt geboren. Want op dat moment waren zij puur, hun eigen aard bewarend, omdat zij de

levensadem hadden die over hun geschapenheid uitgeblazen was. En als deze adem op zijn plaats en in zijn kracht blijft, dan heeft zij geen idee of begrip van de laagwaardige zaken. En daarom schaamden zij zich niet, elkaar in zuiverheid zoenend en omhelzend zoals kinderen dat doen.

15. De mens werd vanuit God echter wel een wet gegeven, zodat de mens geen hoogmoedige gedachten zou ontwikkelen, of zich zou verheffen en verheven zou voelen, door vanwege zijn verkregen vrijheid en macht te denken dat hij geen Heer zou hebben, waardoor hij, zijn grens overstijgend,⁷⁰ tegenover God zijn Maker in overtreding zou zijn, met het zichzelf voorstellen van egoïstische trotse denkbeelden die zich tegenover God plaatsden. Zo zou hij kunnen begrijpen dat hij de Heer als Heer over alles had. Dus gaf Hij hem bepaalde grenzen, zodat hij, als hij het gebod van God zou nakomen, hij altijd zou blijven zoals hij was, dat wil zeggen onsterfelijk. Maar als hij zich er niet aan zou houden, dan zou hij sterfelijk worden en tot de aarde van waaruit zijn vorm genomen was vervallen. Nu was dit het gebod: *'Van elke boom die in het paradijs is moet u vrijelijk eten, maar alleen van die boom waarvan de kennis van goed en kwaad komt, daarvan zult u niet eten, want op de dag dat u eet zult u zeker sterven.'*⁷¹

16. Dit gebod hield de mens niet, maar was ongehoorzaam naar God, misleid door de engel die, vanwege de grote gaven die God aan de mens gegeven had, jaloers en naijverig was op hem.⁷² En hijzelf bracht beide tot niets en liet de mens zondigen, hem overtuigend om ongehoorzaam aan het gebod van God te zijn. Dus werd deze engel, die vanwege zijn leugen de auteur en initiator van de zonde werd, zelf neergeslagen, in overtreding naar God toe, en zorgde hij dat de mens uit het paradijs werd geworpen. En omdat hij door zijn aangenomen houding in opstand kwam en bij God vandaan vertrok, werd hij Satan genoemd, volgens het Hebreeuwse woord dat 'opstandige' betekent.⁷³ En hij wordt ook lasteraar genoemd. Nu vervloekte God de slang die de lasteraar meedroeg en vervoerde. Deze vloek kwam dan ook over het beest zelf en over de engel die in hem verscholen en verborgen was, dus op Satan. En Hij verwijderde de mens uit Zijn aanwezigheid, hem wegsturend en hem van toen af op de weg naar het paradijs doen verblijvend,⁷⁴ omdat het paradijs de zondaar niet binnenlaat.

17. En toen ze uit het paradijs gezet waren, vervielen Adam en zijn vrouw Eva in vele moeiten van angstig verdriet, met zorgen en zwoegen en geklaag in deze wereld rondtrekkend. Want onder de stralen van de zon bewerkte de mens de aarde, en zij bracht doornen en distels voort, de bestraffing voor de zonde. Toen werd vervuld wat was opgeschreven: 'Adam had gemeenschap met zijn vrouw en zij werd zwanger en baarde Kain, en na hem baarde zij Abel.'⁷⁵ De opstandige engel

nu, die de mens naar ongehoorzaamheid leidde, hem zondig maakte en zijn uitzetting uit het paradijs veroorzaakte, was niet tevreden met het eerste kwaad en werkte naar de broers toe een tweede. Want door Kain met zijn geest te vullen maakte hij hem tot een broedermoordenaar, en zo stierf Abel, gedood door zijn broer. Van toen af werd duidelijk dat sommigen vervolgd en verdrukt en gedood moesten worden, de onrechtvaardige die de rechtvaardige doodt en vervolgt. En hierover was deze God nog veel bozer en vervloekte Kain. En zo gebeurde het dat iedereen van dat geslacht in opeenvolgende generaties gelijkend op hun verwekker gemaakt werd. En God wekte een andere zoon voor Adam op, in plaats van Abel die gedood werd.⁷⁶

18. Met het voorbijgaan van een lange periode, verspreidde het slechte zich in toenemende mate over de hele mensheid en nam hen in beslag. Zo bleef maar een heel klein nageslacht van rechtvaardigen onder hen over. Ook vonden er verboden verbindingen op aarde plaats, omdat engelen zich met de dochters van de mensheid verenigd hadden. En zij baarden hen zonen die door hun overmaat reuzen genoemd werden. En de engelen brachten verdorven onderwijs als cadeautjes aan hun echtgenotes.⁷⁷ Zo brachten zij hen de voordelen van wortelen en kruiden over, het verven met kleuren en cosmetica, de ontdekking van zeldzame stoffen, liefdesdrankjes, pesterijen, liefdesaffaires, seksuele lusten, het afhouden van liefde, betoveringen, en alle magie en afgoderij die God haat. Door de intrede hiervan in de wereld nam het kwaad toe en verspreidde het zich, terwijl rechtvaardigheid afnam en verslapte.

19. Totdat het oordeel van God over de wereld kwam, door middel van een overstroming, tijdens de tiende generatie vanaf de eerstgevormde (mens). Noach alleen wordt rechtvaardig bevonden, en vanwege zijn rechtvaardigheid wordt hij zelf bevrijd, met zijn vrouw en drie zonen, en de drie echtgenotes van zijn zonen, opgesloten in de ark. En toen de vernietiging over iedereen kwam, zowel over de mens als ook over de dieren die op aarde waren, ontsnapte wie in de ark bewaard werd. Nu waren de drie zonen van Noach Sem, Cham en Japheth, uit wie het nageslacht opnieuw vermenigvuldigd werd. Want zij waren het begin van de mensheid na de vloed.

20. Nu viel een van hen onder de vloek, terwijl er twee een zegen op grond van hun werken erfden. Want de jongere van hen, die Cham werd genoemd, nadat hij zijn vader had bespot, werd veroordeeld voor die zonde van respectloosheid vanwege zijn tieren en onrechtvaardigheid ten opzichte van zijn vader, en ontving een vloek.⁷⁸ En heel het nageslacht dat uit hem voortkwam werd in die vloek betrokken, waardoor het kwam dat zijn hele nageslacht na hem vervloekt werd. En zij ontwikkelden en vermenigvuldigden hun

zonden. Maar Sem en Japheth, zijn broers, ontvingen vanwege hun respect naar hun vader toe een zegen. Nu is de vloek van Cham,⁷⁹ waar zijn vader Noach hem mee vervloekte de volgende: 'Vervloekt is het kind van Cham, hij zal een dienaar voor zijn broers zijn.'⁸⁰ Dit overkomt zijn nageslacht, en hij kreeg gedurende veertien generaties vele nakomelingen op aarde, opgroeiend in een verwilderde toestand. En toen werd zijn nageslacht door God afgesneden, overgeleverd aan het oordeel. Want de Kanaänieten en Hettieten en Perisieten en Hivieten en Amoriëten en Jebusieten en Girgasieten en Sodomieten, net als de Arabieren en de bewoners in Fenicië, alle Egyptenaren en de Libiërs,⁸¹ zijn van het nageslacht van Cham, die onder de vloek gevallen zijn, want de vloek is van lange duur over de goddeloze.

21. En net als de vloek werd doorgegeven, werd ook de zegen aan het nageslacht van degene die gezegend werd doorgegeven, elk op zijn eigen volgorde. Als eerste werd Sem gezegend met deze woorden: 'Gezegend is de Heer, de God van Sem, en Cham zal zijn dienaar zijn.'⁸² De kracht van de zegen ligt hierin besloten, dat de God en de Heer van iedereen voor Sem een bijzonder voorwerp van aanbedding zou moeten zijn. En de zegen strekte zich uit en reikte tot Abraham, die in de tiende opeenvolgende generatie tot het nageslacht van Sem werd gerekend. En daarom was de Vader en God van allen blij om de God van Abraham en de God van Izaak en de God van Jakob genoemd te worden. Omdat de zegen van Sem doorwerkte en zich aan Abraham hechtte.

Nu is de zegen van Japheth als volgt: 'God zal Japheth groot maken, en hij zal in het huis van Sem wonen, en Cham zal zijn dienaar zijn.'⁸³ Dat wil zeggen, aan het einde van de eeuwen zal hij uitbloeien, bij de verschijning van de Heer, door de roeping van de samenlevingen, toen God de roeping naar hen toe uitbreidde. 'En hun geluid ging over heel de aarde en hun woorden tot aan het einde van de wereld.'⁸⁴ Die uitbreiding is dus de roeping vanuit de samenlevingen,⁸⁵ dat wil zeggen de kerk. 'En hij woont in het huis van Sem,' dat betekent, onder de erfenis van de voorvaders, het recht van de eerstgeborene in Christus Jezus ontvangend. Dus in de volgorde waarin ieder gezegend werd, ontving hij volgens diezelfde volgorde, via zijn nageslacht, de vrucht van de zegen.

22. Nu sloot God na de overstroming een verbond met de hele wereld, zelfs met elk levend wezen van dieren en van mensen, dat Hij alles wat zich op aarde ontwikkelde niet langer met een overstroming zou vernietigen. En hij plaatst een teken voor hen: '*Als de hemel bedekt is met een wolk, dan zal de boog in de wolk gezien worden, en zal ik aan mijn verbond denken, en zal niet langer alles wat op aarde beweegt door het water vernietigen.*'⁸⁶ En Hij veranderde het voedsel van

de mensen, hen toestaande om vlees te eten. Want vanaf de eerste gevormde Adam (mens) tot de vloed aten mensen alleen van de zaden en de vruchten van bomen, want vlees eten was voor hen niet toegestaan. Maar omdat de drie zonen van Noach het begin van het menselijk geslacht waren, zegende God hen ter vermenigvuldiging en groei, sprekend: '*Groei en vermenigvuldig u, vul de aarde en bestuur haar, en de angst en vrees voor u zal op elk levend wezen van de dieren en op alle vogels in de lucht zijn. En zij zullen voor u tot vlees zijn, net als het groene kruid, maar het vlees met het bloed van het leven erin zult u niet eten. Want ik zal uw bloed ook vergelden door middel van alle dieren en door middel van de mens. Wie iemands bloed vergiet, in ruil voor zijn bloed zal dit vergoten worden.*'⁸⁷ Want Hij maakte de mens naar het beeld van God, en het beeld van God is de Zoon, naar Wiens beeld de mens gemaakt werd.⁸⁸ En daarom verscheen Hij aan het einde van de tijd om Zijn eigen (voor)beeld te kunnen tonen. Passend bij dit verbond is het menselijk geslacht vermenigvuldigd, opgroeiend vanuit het zaad van deze drie. 'En er was op de aarde één lip,'⁸⁹ dat wil zeggen één taal.

23. En zij trokken op en kwamen uit het land in het oosten, en, terwijl zij door het land trokken, stootten ze toevallig op het land Sinear, dat erg uitgestrekt was, daar namen zij de bouw van een toren ter hand. Hiermee zochten zij een middel om naar de hemel op te stijgen en hun werk als een gedenkteken achter te laten voor die mensen die na hen zouden komen. En het gebouw werd gemaakt met gebakken stenen en bitumen. Zo deed hun gedurfde waaghalzerij de ronde, terwijl ze allemaal een van geest en zin waren, en met één taal het doel van hun verlangens dienden. Maar om het werk niet door te laten gaan, verwarde God hun talen, zodat ze niet meer in staat zouden zijn om elkaar te begrijpen. En ze raakten verstrooid en vestigden zich elders. Ze namen de wereld in bezit en woonden in groepen en gemeenschappen, elk volgens zijn eigen taal, zo kwamen er diverse stammen en verschillende talen op aarde. Dus toen, terwijl drie geslachten van mensen bezit van de aarde namen, waarvan een van hen onder de vloek was en twee onder de zegen, kwam de zegen eerst over Sem, wiens nageslacht in het oosten woonde en het land van de Chaldeërs bezat.

24. Na verloop van tijd, dat wil zeggen, tijdens de tiende generatie na de overstroming, werd Abraham gevonden, op zoek naar de God die door de zegen van zijn voorvader passend en goed voor hem was. En toen hij de hele wereld over ging op zoek naar waar God is, aangespoord door zijn enthousiaste geest, en het niet lukte om daar achter te komen, toen had God medelijden met hem die zwijsend alleen naar Hem op zoek was. En Hij verscheen aan Abraham, zichzelf als door een lichtstraal via het Woord bekendmakend.⁹⁰

Want Hij sprak met hem uit de hemel en zei tegen hem: *'Trek weg uit uw land en van uw familie en van uw vaders huis en kom naar het land dat ik u zal tonen en woon daar.'*⁹¹ En hij geloofde de hemelse stem, op de rijpe leeftijd van 70 jaar oud gekomen,⁹² en met zijn vrouw, want samen met haar was hij uit Mesopotamië vertrokken, en ook met Lot, de zoon van zijn broer die gestorven was.⁹³ En toen hij in het land dat nu Judea genoemd wordt aankwam, waarin die tijd zeven stammen van Cham afstamden, verscheen God in een visioen aan hem en zei: *'Aan u zal ik dit land en uw nageslacht na u tot een eeuwigdurend bezit geven.'*⁹⁴ En ook dat zijn nageslacht een vreemdeling in een land dat niet van henzelf was zou moeten zijn, en daar slecht behandeld zou worden, 400 jaar lang door slavernij gekweld, en dat de vierde generatie terug zou moeten keren naar de plaats die aan Abraham beloofd was, en dat God de stam die zijn nageslacht in slavernij gebracht had zou oordelen.⁹⁵ Daarbij bracht God hem 's nachts naar buiten, zodat Abraham de overvloed aan heerlijkheid van zijn nageslacht zou leren kennen, en zei: *'Kijk naar de hemel en bekijk de sterren aan de hemel, als u ze kunt tellen, zo zal uw nageslacht zijn.'*⁹⁶ En toen God de onwrikbare zekerheid van zijn geest zonder enige twijfel zag, getuigde Hij door de Heilige Geest over hem, sprekend via de Schriften: *'En Abraham geloofde en dat werd hem als gerechtigheid toegerekend.'*⁹⁷ En hij was onbesneden toen dit getuigenis afgelegd werd, en, om de uitmuntendheid van zijn geloof door een teken te bevestigen, gaf Hij hem de besnijdenis, 'een bezegeling van de gerechtigheid van het geloof dat hij in onbesneden toestand had.'⁹⁸ En daarna werd er een zoon, Izaak, uit Sarah die onvruchtbaar was geboren, volgens de belofte van God. En hij besneed hem volgens het verbond dat God met hem gesloten had.⁹⁹ En uit Izaak werd Jakob geboren, en op deze wijze ging de oorspronkelijke zegening van Sem over op Abraham, en van Abraham op Izaak, en van Izaak op Jakob, de erfenis van de Geest die aan hen werd toegerekend, want Hij werd de God van Abraham en de God van Izaak en de God van Jakob genoemd. En Jakob verwekte twaalf zonen, naar wie de twaalf stammen van Israël genoemd werden.

25. En toen er hongersnood over de hele aarde gekomen was, was het zo dat er alleen in Egypte voedsel was, dus trok Jakob met heel zijn nageslacht weg en woonde in Egypte. En het aantal van iedereen die verhuisde was vijftienzeventig zielen. En in 400 jaar, zoals de profetie vooraf verklaard had, werden zij tot 660.000. En omdat zij door kwade slavernij op een afschuwelijke wijze verdrukt werden, zuchtten en kreunden zij naar God, de God van hun voorvaders, Abraham en Izaak en Jakob. Door de hand van Mozes en Aäron, die de Egyptenaren met tien plagen sloegen, bracht Hij hen uit Egypte. Ook met de laatste plaag, het sturen van een

vernietigende engel die hun eerstgeborenen doodt, zowel van mens als van dier. Waarvan hij de kinderen van Israël redde, in het verborgene het lijden van Christus door het offeren van een smetteloos lam openbarend, en schenkend dat zijn bloed gesmeerd wordt aan de huizen van de Hebreeëen als een beschermende voorzorg. En de naam van deze verborgenheid is Pesach,¹⁰⁰ de bron van redding. Ook door de rode zee te verdelen bracht Hij de kinderen van Israël volledig beschermd naar de woestijn. En wat de achtervolgende Egyptenaren die hen volgden en de zee ingingen betreft, zij werden allemaal overspoeld. Dit oordeel van God komt over degenen die het zaad van Abraham onophoudelijk onderdrukt hebben.

26. En Mozes ontving de wet van God in de wildernis: *'De tien woorden op tabletten van steen, geschreven met de vinger van God,'*¹⁰¹ met de geboden en voorschriften die Hij aan de kinderen van Israël overhandigd heeft om na te komen. [Nu is de vinger van God datgene wat vanuit de Vader via de Heilige Geest wordt uitgereikt].¹⁰² Ook bouwde hij de Tabernakel van getuigenis op het bevel van God, de zichtbare vorm op aarde van die dingen die geestelijk en onzichtbaar in de hemelen zijn, ook een beeld van de vorm van de kerk en een profetie van de komende dingen. Daarin bevonden zich ook de schalen en de altaren voor de offers en de ark (kist) waarin hij de tabletten geplaatst heeft. En hij benoemde Aäron en zijn zonen tot priesters, door het priesterschap aan hun stam toe te wijzen, en zij waren uit het zaad van Levi. Bovendien gaf hij deze hele stam door het Woord van God de opdracht om het werk voor het dienen in de tempel van God te volbrengen, en gaf hen de Levitische wet met (daarin) wat voor mannen zij die voortdurend het werk voor de dienst in de tempel van God verrichten zouden moeten zijn.

27. En toen zij vlakbij het land dat God aan Abraham en zijn nakomelingen beloofd had waren, koos Mozes een man uit elke stam en stuurde hen naar het land om haar steden en de bewoners in de steden te onderzoeken. Op dat moment openbaarde God aan hem de Naam die alleen in staat is om hen die daarin geloven te redden. En Mozes veranderde de naam van Hosea, de zoon van Nun, een van de uitgezonden, en noemde hem Jezus.¹⁰³ En dus stuurde hij hen met de kracht van die Naam op pad, gelovend dat hij hen onder leiding van die Naam veilig en wel terug zou ontvangen, en zo geschiedde.¹⁰⁴ Nadat ze vertrokken waren, op zoek gingen en onderzoek deden, keerden ze met een tros druiven bij hen terug. En sommige van de twaalf die uitgezonden waren, leverden de hele menigte aan angst en vrees over, verhalend dat de steden geweldig groot en ommuurd waren, en dat de zonen van de reuzen daarin woonden, zodat het (on)¹⁰⁵ mogelijk was om het land in te nemen. En zo kwam het dat de hele menigte huilde, niet in staat om te

geloven dat het God was Die hen macht verleent om hen allemaal te onderwerpen. Zij spraken ook kwaad over het land, dat het niet goed was, en alsof het niet de moeite waard zou zijn om dit gevaar voor zo'n land te ondergaan. Maar twee van de twaalf, Jezus de zoon van Nun, en Kaleb de zoon van Jephunneh, scheurden hun kleren voor het kwaad dat werd aangericht, en smeekten de mensen om niet ontmoedigd te raken of de moed te verliezen. Want God had hen alles in handen gegeven en het land was uitmuntend goed. En toen ze dat niet geloofden, maar de mensen nog altijd in hetzelfde ongeloof bleven, gaf God hen een andere alternatieve weg, zodat zij eenzaam en pijnlijk getroffen door de woestijn zouden dwalen. En overeenkomstig de dagen van binnentrekken en terugkeren uit het te verspieden land, wat er 40 waren, werd een jaar voor een dag gerekend, dus hield Hij hen over een periode van 40 jaar in de wildernis vast. En geen van degenen die volgroeid was en begrip had, heeft Hij het vanwege hun ongeloof waardig bevonden om het land in te gaan, behalve de twee die van de erfenis getuigd hadden, Jezus de zoon van Nun en Kaleb de zoon van Jephunneh, met degenen die nog erg jong waren en de rechterhand niet van de linker wisten te onderscheiden. Dus de hele ongelovige menigte verging en werd in de wildernis verteerd, één voor één de gepaste beloning voor hun gebrek aan geloof ontvangend. De kinderen die in de loop van die 40 jaar opgroeiden namen de plaats van het aantal gedoden echter in.

28. Toen de 40 jaar voorbij waren, trok het volk naar de Jordaan toe, en zij verzamelden zich tegenover Jericho en omsingelden het. Daar bracht Mozes het volk bij elkaar en friste de herinnering aan alle machtige werken van God, zelfs tot op die dag, op. Zo vormde hij degenen die in de wildernis opgegroeid waren en bereidde ze voor om God te vrezen en Zijn geboden te onderhouden. Hij legde hen als het ware een nieuwe wetgeving op, aanvullend op dat wat daarvoor was opgesteld. En dat werd Deuteronomiüm genoemd. Daarin werden vele profetieën over onze Heer Jezus Christus¹⁰⁶ en over het volk geschreven,¹⁰⁷ en ook over de roeping van de samenlevingen¹⁰⁸ en over het Koninkrijk.¹⁰⁹

29. En toen Mozes zijn koers had afgelegd, werd door God tegen hem gezegd: *'Ga de berg op en sterf, want u zult mijn volk niet in het land brengen.'*¹¹⁰ Dus stierf hij conform het woord van de Heer¹¹¹ en volgde Jezus, de zoon van Nun, hem op. Deze splitste de Jordaan en liet de mensen naar het land oversteken. En toen hij de zeven stammen die daarin woonden overrompeld en vernietigd had, gaf Hij dit volk het tijdelijke Jeruzalem¹¹² waarin David koning was. En ook Salomo, zijn zoon die de tempel voor de Naam van God bouwde, gelijkend op de Tabernakel die door

Mozes gemaakt was, volgens het patroon van de hemelse en geestelijke zaken.¹¹³

30. Daarna werden, via de Heilige Geest, de profeten door God gezonden, en zij onderwezen de mensen en bekeerden hen tot de God van hun voorvaders, de Almachtige. En zij werden herauten van de openbaring van onze Heer Jezus Christus, de Zoon van God, verklarend dat, naar het vlees, Hij uit het nageslacht van David zou opbloeien. Zo zou Hij lichamenlijk gezien een zoon van David kunnen zijn, die weer via een lange opeenvolging de zoon van Abraham was. Maar naar de Geest de Zoon van God, al bestaande bij de Vader. Voorafgaand aan de hele schepping van de wereld verwekt en aan het einde van de tijd als mens verschijnend. Het Woord van God dat 'alle dingen die in de hemel zijn en die op aarde zijn in zichzelf verzamelt.'¹¹⁴

31. Dus verenigde Hij de mens met God, en vestigde een eensgezinde gemeenschap tussen God en de mens. Omdat we op geen andere manier aan onvergankelijkheid deel konden hebben, behalve via Zijn komst onder ons. Want voor zolang onvergankelijkheid onzichtbaar en niet onthuld was, hielp ons dat geen steek, daarom werd het zichtbaar,¹¹⁵ zodat we in alle opzichten aan het verkrijgen van onvergankelijkheid deel zouden kunnen nemen. En omdat tijdens de oorspronkelijke vorming van Adam wij allemaal, door zijn ongehoorzaamheid, aan handen en voeten aan de dood gebonden werden, was het terecht dat wij door de gehoorzaamheid van Hem Die voor ons tot mens gemaakt werd van de dood verlost zouden worden. En omdat de dood over het lichaam regeerde, was het juist dat (de dood) door dit lichaam zijn macht zou verliezen en de mens van zijn onderdrukking vrij moest laten. Dus heeft het Woord een lichaam gemaakt¹¹⁶ zodat, door dat lichaam dat door de zonde werd geregeerd en gedomineerd, deze (zonde) zijn kracht zou verliezen en niet meer in ons zou zijn. En daarom nam onze Heer bij (Zijn) komst diezelfde oorspronkelijke vorm in het (vleselijke) lichaam aan, zodat Hij dichtbij zou komen om voor de voorvaders te strijden. Zo zou Hij, door middel van Adam, dat wat ons via Adam verslagen had overwinnen.¹¹⁷

32. Uit welk 'materiaal' bestaat de eerstgevormde dan? Uit de Wil en de Wijsheid van God en uit de maagdelijke aarde. 'Want voordat de mens werd gemaakt had God geen regen op aarde gezonden,' zegt de Schrift, en 'er was geen mens om de aarde te bewerken.'¹¹⁸ Dus toen nam God, terwijl zij nog maagdelijk was, stof van de aarde en vormde de mens, het begin van de mensheid. Dus nam de Heer, deze mens opnieuw samenvoegend, dezelfde vormgeving bij (Zijn) intrede in het (vleselijke) lichaam aan, Die uit de maagd door de Wil en de Wijsheid van God werd geboren, omdat Hij ook de gelijkenis van Adams

intrede in het vlees zou moeten tonen. Zo zou dat wat in het begin opgeschreven was bestaan, *‘de mens naar het beeld en de gelijkenis van God.’*¹¹⁹

33. En net zoals een ongehoorzame maagdelijke mens verslagen werd en tot de dood verviel, zo werd door de maagd die gehoorzaam aan het Woord van God was de mens gereanimeerd en ontving leven. Want de Heer kwam om de schapen die verloren gegaan waren weer op te zoeken, en het was de mens die verloren was.¹²⁰ En daarom kwam er geen enkele andere schepping, maar in dezelfde die zijn afkomst had van Adam, bewaarde Hij de gelijkenis van de (eerste) schepping. Want het was noodzakelijk dat Adam in Christus werd samengebracht, zodat de sterfelijkheid opgeslokt zou worden en overruled door onsterfelijkheid.¹²¹ Ook Eva werd in Maria samengebracht, omdat een maagd de bemiddelaar van een maagd zou moeten zijn, en door de gehoorzaamheid van een maagd de ongehoorzaamheid van een maagd ongedaan gemaakt zou worden en tenietgedaan.

34. En de overtreding die door de boom kwam, werd door de boom van gehoorzaamheid ongedaan gemaakt, toen de Menzenoon gehoorzaam aan God aan de boom werd genageld. Zo de kennis van het kwaad wegzettend en de kennis van het goede inbrengend en vestigend. Nu is het slecht om God ongehoorzaam te zijn, net zoals het gehoorzaam zijn aan God goed is. En daarom sprak het Woord via de profeet Jesaja, vooraf aankondigend wat te gebeuren stond, want daarom zijn zij profeten, omdat zij verkondigen wat nog komen moet. Door hem sprak het Woord dit: *‘Ik weigerde het niet, sprak niet tegen. Ik gaf mijn rug aan de gesel, en mijn wangen aan slaag, en ik draaide mijn gezicht niet weg van de schande van spugen.’*¹²² Dus door gehoorzaamheid, waarmee Hij zelfs tot de dood aan toe gehoorzaamde,¹²³ hangend aan een boom, zette Hij de oude ongehoorzaamheid die met de boom was bewerkt weg. [Nu moet gezien worden dat Hij het Woord van God Almachtig is, Die in ongeziene vorm, universeel in ons midden, over de hele wereld verspreid is, en de lengte en breedte en hoogte (en diepte)¹²⁴ ervan omvat.]¹²⁵ Want door het Woord van God is het hele universum geordend en gerangschikt. Daarbinnen is de Zoon van God gekruisigd, kruislings over alles neergeschreven.¹²⁶ Want het is juist dat Hij, zichtbaar gemaakt zijnde, op alles wat zichtbaar is het gemeenschappelijke van Zijn kruis zou plaatsen, zodat Hij Zijn werk ten bate van de zichtbare dingen in een zichtbare vorm zou tonen. Want Hij is het Die de hoogte verlicht, dat is de hemelen, en de diepte die onder de aarde ligt omvat, en de lengte van oost tot west verlegt en uitstrekt, en over de gehele breedte van noord tot zuid bestuurt. Iedereen die over elk kwadrant verspreid is tot de kennis van de Vader samenbrengend.¹²⁷

35. Bovendien vervulde Hij de aan Abraham gedane belofte, die God hem beloofd had, om zijn zaadje als de sterren van de hemel te maken.¹²⁸ Want Christus deed dat, Die uit de maagd die van Abrahams nageslacht was geboren was, en vormde degenen die in Hem geloven tot lichten in de wereld,¹²⁹ en rechtvaardigde de samenlevingen samen met Abraham door hetzelfde geloof. Want Abraham geloofde God, en dat werd hem als gerechtigheid toegerekend.¹³⁰ Op dezelfde manier worden ook wij door geloof in God gerechtvaardigd. Want de rechtvaardige zal door geloof leven.¹³¹ Nu is de belofte aan Abraham niet bij wet gedaan, maar via geloof, want Abraham werd door geloof gerechtvaardigd,¹³² en de wet is niet voor een rechtvaardig mens gemaakt. Op dezelfde manier zijn ook wij niet door de wet gerechtvaardigd, maar door geloof,¹³³ waarover in de wet en in de profeten die het Woord van God aan ons presenteren wordt getuigd.¹³⁴

36. Hij vervulde ook de belofte aan David, want God had beloofd dat Hij vanuit de vrucht van zijn lichaam een eeuwige koning zou doen opstaan, wiens Koninkrijk geen einde zou kennen.¹³⁵ En Christus is deze koning, de Zoon van God, Die de Mensenzoon werd, wat betekent, Die de vrucht van de maagd die haar afkomst van David had werd. En daarom was de belofte ‘van de vrucht van uw lichaam’ zodat Hij (profetisch) het bijzondere en unieke van Hem zou verklaren, Die de vrucht van het maagdelijke lichaam voortkomend uit David was, Die de Koning over het huis van David was, Wiens Koninkrijk geen einde zal kennen.

37. Zo bewerkte Hij op glorieuze wijze onze verlossing, en vervulde de belofte aan de voorvaders, en schafte Hij de aloude ongehoorzaamheid af. De Zoon van God werd zoon van David en zoon van Abraham, dit in zichzelf perfectionerend en samenbrengend, om te bewerken dat wij het leven kunnen bezitten. Het Woord van God werd vlees gemaakt, door de toedeling aan de maagd, om de dood af te schaffen en de mens levend te maken. Want wij werden door de zonde gevangengehouden, geboren in zondigheid en het leven onder de dood.¹³⁶

38. Maar God de Vader was zeer barmhartig. Hij stuurde Zijn scheppende Woord,¹³⁷ Die tijdens de komst om ons te bevrijden naar dezelfde plek en plaats waar wij het leven verloren hadden kwam, om de boeien van onze kettingen te verbreken, en Zijn licht verscheen en deed de duisternis van de gevangenis verdwijnen.¹³⁸ Hij heiligde onze geboorte en vernietigde de dood, dezelfde boeien waaraan wij vastgeketend zaten losmakend, en Hij openbaarde de opstanding.¹³⁹ Zelf de eerstgeborene van de doden wordend,¹⁴⁰ en de mens die gevallen was in zichzelf opwekkend, Hem ver boven de hemelen aan de rechterhand van de heerlijkheid van de Vader opheffend.¹⁴¹ Net zoals God door de profeet beloofde,

sprekend: *'En ik zal de Tabernakel van David die vervallen is oprichten.'*¹⁴² Dat betekent het lichaam (vlees) dat van David was. En dat heeft onze Heer Jezus Christus werkelijk vervuld, toen Hij onze verlossing glorieus vervulde, om ons werkelijk op te kunnen wekken en ons vrij aan de Vader voor te stellen. En als enig mens Zijn geboorte uit een maagd niet wil aannemen, hoe zal hij zijn opstanding uit de doden dan ontvangen? Want er is niets wonderlijks of verbazingwekkends of buitengewoons aan, als iemand die niet geboren werd uit de dood opstond. Nee, we kunnen werkelijk niet van een opstanding spreken over iemand die zonder geboorte tot stand kwam. Want iemand die ongeboren en onsterfelijk is en geen geboorte ondergaan heeft, zal de dood ook niet ondergaan. Want wie het begin van de mens niet aannam, hoe kan zo iemand zijn einde ontvangen?

39. Dus als Hij niet geboren werd, stierf Hij ook niet. En als Hij niet stierf, dan is Hij evenmin uit de dood opgestaan. Dan heeft Hij de dood ook niet tenietgedaan of ontnam hem zijn heerschappij. En als de dood niet tenietgedaan is, hoe kunnen wij dan opstijgen tot het (eeuwige) leven, wie vanaf het begin onder de dood gevallen zijn? Dus degenen die de verlossing van de mens afnemen en niet in God geloven dat Hij hen uit de doden zal opwekken, die verachten ook de geboorte van onze Heer, die Hij voor ons onderging. Zodat het Woord van God vlees zou worden gemaakt,¹⁴³ opdat Hij de opstanding van het vlees openbaar zou kunnen maken, en superioriteit over alle dingen in de hemelen zou krijgen, als de Eerstgeborene en de oudste Nakomeling uit de gedachte van de Vader,¹⁴⁴ het Woord, alle dingen vervullend,¹⁴⁵ en zichzelf leidend en regerend op aarde.¹⁴⁶ Want Hij was de eerstgeborene van de maagd, een rechtvaardig en heilig man, godvrezend, goed, aangenaam voor God, in alle opzichten volmaakt en iedereen die Hem navolgt van de hel verlossend. Want Hij werd zelf de Eerstgeborene van de doden,¹⁴⁷ de Prins en Auteur van het leven voor God.

40. Zo is het Woord van God in alle dingen de eerste geworden, want Hij is de waarachtige mens en wonderlijke Adviseur en machtige God.¹⁴⁸ De mensen opnieuw tot broederschap met God roepend, zodat wij in broederschap met Hem aan onsterfelijkheid deel kunnen nemen.¹⁴⁹ Dus toen Hij die, via de wet, door Mozes als de Zoon van de Vader van allen verkondigd werd,¹⁵⁰ en ook door de profeten van de Allerhoogste en Almachtige God,¹⁵¹ Hij van Wie alle dingen zijn, Hij Die met Mozes sprak,¹⁵² Hij kwam naar Judea.¹⁵³ Die door de Heilige Geest van God verwekt werd,¹⁵⁴ en uit de maagd Maria geboren werd, inderdaad van haar die uit het zaad van David en van Abraham was, Jezus de Messias (gezalvde) van God,¹⁵⁵ Die zichzelf toonde als degene Die vooraf door de profeten verkondigd was.¹⁵⁶

41. En Zijn voorloper was Johannes de Doper die de mensen van tevoren voorbereidde en klaarmaakte voor het ontvangen van het Woord van leven, verklarend dat Hij op Wie de Geest van God gerust had de Christus was, zich vermengend met Zijn vlees.¹⁵⁷ Zijn discipelen, de getuigen van al Zijn goede daden en van Zijn leringen, Zijn lijden, dood, opstanding en van Zijn hemelvaart in de hemel na Zijn lichamelijke opstanding, dat waren de apostelen die na de (ontvangst van) de kracht van de Heilige Geest door Hem naar de hele wereld gezonden werden. Zij bewerkten de roeping van de samenlevingen, de mensheid de weg van het leven tonend, hen van afgoden en ontucht en hebzucht afkerend, hun zielen en lichamen door de waterdoop en die van de Heilige Geest reinigend. De Heilige Geest Die zij van de Heer ontvangen hadden,¹⁵⁸ en zij verspreidden en schonken deze aan hen die geloofden. En zo riepen zij kerken in het leven en vestigden deze. Door geloof en liefde en hoop brachten zij wat door de profeten voorgezegt was tot stand, de roeping van de samenlevingen,¹⁵⁹ passend bij de genade van God die aan hen was toebedeelt, dit via de hun toebedeelde bediening aan het licht brengend en hen deelgenoot makend van de belofte van de voorvaders. Om te getuigen aan wie zo in de Heer geloofden, wie Hem liefhadden en in heiligheid, rechtschapenheid, geduld en volharding bleven, dat de God van iedereen beloofd had om hen via de opstanding van de doden eeuwig leven te geven. Door Hem Die stierf en weer opstond, Jezus Christus, aan Wie Hij het Koninkrijk van alles wat bestaat heeft overgeleverd, en de heerschappij over de levenden en de doden, net als het oordeel. En zij onderwezen hen met het woord van de waarheid om hun vlees tot de opstanding onbevlekt te houden, net als hun ziel.

42. Want zo is het gesteld met degenen die geloofd hebben, aangezien de Heilige Geest voortdurend in hen woont, Die in de doop door Hem werd gegeven, en door de ontvanger wordt bewaard, als hij in waarheid, heiligheid, rechtvaardigheid, geduld en volharding wandelt.¹⁶⁰ Want deze ziel in wie geloven heeft een opstanding, dan ontvangt het lichaam de ziel weer, en worden zij door de kracht van de Heilige Geest samen opgewekt en gaan het Koninkrijk van God binnen. Dit is de vrucht van de zegen van Japheth, met de roeping van de samenlevingen, via de kerk geopenbaard, klaarstaande om zijn inwoning in het huis van Sem te ontvangen, passend bij de belofte van God. Dat al deze dingen zo gebeuren zouden, werd vooraf door de Geest van God via de profeten verklaard, dat wat hen betreft het geloof van wie God in waarheid aanbidden bevestigd zou worden. Want wat naar onze aard een onmogelijkheid was, en dus klaar om de mensheid onbruikbaar te maken, heeft deze God vooraf door de profeten bekend gemaakt. Zodat wij wat al lang van tevoren verteld was zouden kennen, dat het uiteindelijk

zoals het voorzeggd was zou uitpakken, dat het God was Die onze redding vooraf verkondigd had.

43. Dus moeten wij God in alle dingen geloven, want God is in alle dingen waarachtig. Nu over dat er een Zoon van God was, en dat Hij niet alleen al bestond voordat Hij in de wereld verscheen, maar ook voordat de wereld gemaakt werd. Dat zei Mozes, die de eerste was die in het Hebreeuws profeteerde:¹⁶¹ ‘Baresith Bara elowin Basan benuam samenthares.’¹⁶² En dit betekent in onze taal vertaald:¹⁶³ ‘In het begin vestigde de Zoon¹⁶⁴ van God¹⁶⁵ de hemel en de aarde.’ Ook de profeet Jeremia getuigde dit, dit sprekend: *Voorafgaand aan de morgenster verwekte ik u, en vóór de zon uw naam,*¹⁶⁶ wat vóór de schepping van de wereld betekent, want de sterren werden samen met de wereld gemaakt. En nogmaals zegt dezelfde: *‘Gezegend is Hij Die bestond voordat Hij mens werd.’*¹⁶⁷ Omdat de Zoon voor God het begin was, vóór de schepping van de wereld.¹⁶⁸ Maar voor ons op het moment dat Hij verscheen. Want daarvoor bestond Hij niet voor ons, wie Hem niet kenden. Waardoor ook zijn discipel Johannes, tijdens het ons onderwijzen van wie de Zoon van God is, Die voordat de wereld gemaakt werd bij de Vader was, en over dat alle dingen die gemaakt werden door Hem gemaakt werden, als volgt zegt: *‘In het begin was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God, ditzelfde was in het begin bij God. Alle dingen werden door Hem gemaakt, en zonder Hem werd niets gemaakt.’*¹⁶⁹ Met zekerheid aantonend dat het Woord, Die in het begin bij de Vader was, en door Wie alle dingen gemaakt werden, dat dit Zijn Zoon is.

44. En Mozes spreekt opnieuw over hoe de Zoon van God nabijkwam om met Abraham te spreken. ‘En God verscheen op het midden van de dag aan hem bij de eik van Mamre. En opkijkend uit zijn ogen keek hij, en zie, drie mannen stonden tegenover hem. En hij boog zich naar de aarde, en zei: ‘Heer, als ik inderdaad gunst in uw ogen gevonden heb...’¹⁷⁰ En alles wat daarop volgt besprak hij met de Heer, en besprak de Heer met hem. Nu zijn twee van de drie engelen, maar één was de Zoon van God, waar Abraham ook mee sprak, pleitend voor de mensen van Sodom, opdat zij niet verloren zouden gaan als er ten minste tien rechtvaardigen gevonden zouden worden. En, terwijl zij dit bespraken, gingen de twee engelen Sodom binnen en ontving Lot hen. En daarna zegt de tekst: ‘En de Heer regende op Sodom en Gomorrah zwavel en vuur van de Heer uit de hemel.’¹⁷¹ Dat wil zeggen dat de Zoon Die met Abraham sprak, de Heer zijnde, de macht ontving om de mannen van Sodom ‘vanuit de Heer uit de hemel’ te straffen, zelfs vanuit de Vader Die over alles regeert. Dus was Abraham een profeet die de komende dingen zag. Wat in menselijke vorm plaats zou vinden, zelfs de Zoon van God, dat Hij met mensen zou spreken en met hen zou eten, en daarna het oordeel van de Vader zou moeten brengen, het van Hem Die over alle macht

beschikt ontvangen hebbend, om de mensen van ‘Sodom’ te straffen.

45. Ook Jakob zag Hem in een droom toen hij naar Mesopotamië ging, staande op de ladder,¹⁷² wat de boom die van de aarde tot de hemel opgericht werd is.¹⁷³ Want daarlangs klimmen zij die in Hem geloven naar de hemelen omhoog. Want Zijn lijden betekent onze hemelvaart naar boven. En al dit soort visioenen verwijzen naar de Zoon van God, met mensen sprekend en in hun midden zijnde. Want het was niet de Vader van iedereen, Die niet door de wereld gezien wordt,¹⁷⁴ de Maker van alles Die sprak: *‘De hemel is mijn troon, en de aarde is mijn voetenbankje, wat voor huis zult u voor mij bouwen, of wat is de plaats voor mijn rust?’*¹⁷⁵ En: *‘Wie omvatte de aarde met Zijn Hand en de hemel met Zijn handbreedte?’*¹⁷⁶ Was dat niet niemand anders dan het Woord van God? Hij Die kwam en op een erg kleine plek bij Abraham stond en sprak? Die altijd met de mensheid was, en vooraf bekend maakte wat er in de toekomst moet gebeuren, Die de mensen de dingen van God leerde?

46. Hij is het Die in de struik met Mozes sprak en zei: *‘Oplettend heb ik de ellende van uw volk dat in Egypte is gezien, en ik ben afgedaald om ze te bevrijden.’*¹⁷⁷ Hij is het Die verscheen en afdaalde voor de bevrijding van de onderdrukten, Die ons uit de macht van de Egyptenaren wegleidde, wat wil zeggen, van alle afgoderij en goddeloosheid. Die ons ook bevrijdde van de Rode zee (Eindzee), wat wil zeggen, ons bevrijdend van de dodelijke verwarring van de samenlevingen en de gruwelijke ergernis van hun godslasteringen. Want in hen heeft het Woord van God de dingen die ons aangaan van tevoren voorbereid en gerepeteerd. Dus gaf Hij vooraf dat wat moest gebeuren in voorbeelden weer. Nu heeft Hij ons wis en waarachtig uit de wrede dienst van de samenlevingen gebracht, en een stroom van water heeft Hij in de woestijn gemaakt om overvloedig uit de Rots voort te vloeien, want die Rots is Hijzelf.¹⁷⁸ Hij heeft ook twaalf bronnen gegeven,¹⁷⁹ dat is het onderricht van de twaalf apostelen. En de koppige ongelovigen bracht Hij tot een einde en werden door de woestijn opgeslokt. Maar zij die in Hem geloofden en kinderen in het kwade waren,¹⁸⁰ liet Hij de erfenis van de voorvaders binnengaan. Wie Mozes niet, maar Jezus (Jozua) in de positie van het erfgoed plaatst. (Jezus) Die ons ook van Amalek bevrijdt door het uitstrekken van Zijn handen,¹⁸¹ en ons naar het Koninkrijk van de Vader brengt.¹⁸²

47. Dus dan is de Vader Heer en is de Zoon Heer, en is de Vader God en is de Zoon God, want dat wat door God verwekt is, is God. En zo wordt qua substantie en kracht van Zijn wezen één God getoond, maar is er ook qua huishouding van onze verlossing zowel de Zoon als de Vader, omdat de Vader van alles voor geschapen zaken zowel onzichtbaar als onbenaderbaar is. Daarom moeten

zij die in de buurt van God naderen, hun toegang tot de Vader via de Zoon hebben.¹⁸³ En nog duidelijker en herkenbaarder spreekt David met betrekking tot de Vader en de Zoon als volgt: 'Uw troon, O God, is voor eeuwig en altijd, U hebt gerechtigheid liefgehad en ongerechtigheid gehaat, daarom heeft God U, boven Uw volgelingen, met de olie van blijdschap gezalfd.'¹⁸⁴ Want de Zoon, als God zijnde, ontvangt van de Vader, dat is van God, de troon van het eeuwige Koninkrijk, en de olie van zalving boven Zijn volgelingen. De olie van zalving is de Geest waar Hij gezalfd mee is. En Zijn volgelingen zijn profeten en rechtvaardige mensen en apostelen, en iedereen die de gemeenschap van Zijn Koninkrijk ontvangt, dat wil zeggen Zijn leerlingen.

48. En ook zegt David: 'De Heer zei tegen mijn Heer: *'Zit aan mijn rechterhand totdat ik Uw vijanden Uw voetenbankje maak. De scepter van Uw macht zal de Heer uit Sion uitstrekken en U zult in het midden van Uw vijanden heersen. Met U in het begin, op de dag van Uw macht, met de helderheid van de heiligen. Ik verwekte U uit de baarmoeder, voorafgaand aan de morgenster.'* De Heer zwoer en zal er geen spijt van hebben: 'U bent een Priester voor eeuwig, volgens de orde van Melchisedek.' Op de dag van toorn heeft de Heer aan Uw rechterhand de koningen in stukken gebroken. Hij zal onder de samenlevingen oordelen, Hij zal de ruïnes opvullen en zal de hoofden van velen op aarde in stukken breken. Onderweg zal Hij uit de beek drinken, daarom zal Hij het hoofd opgeheven hebben.'¹⁸⁵ Nu verkondigde hij hiermee dat Hij vóór alles tot bestaan kwam en dat Hij over de samenlevingen heerst en over de hele mensheid rechtspreekt. Ook over de koningen die Hem nu haten en Zijn naam vervolgen. Want dit zijn Zijn vijanden, en door Hem Gods eeuwige Priester te noemen, verklaarde Hij Zijn onsterfelijkheid. En daarom zei hij: 'Onderweg zal Hij uit de beek drinken, daarom zal Hij het hoofd opheffen.' De verheerlijking met majesteit verkondigend, die volgde op Zijn mens zijn en vernedering en verheerlijking.¹⁸⁶

49. En opnieuw zegt de profeet Jesaja: 'Dit zei de Heer God tot mijn Messias (de gezalfdde) Heer,¹⁸⁷ wiens rechterhand ik vastgehouden heb, dat de samenlevingen naar Hem zouden moeten luisteren.'¹⁸⁸ En hoe de Christus Zoon van God genoemd wordt en koning van de samenlevingen, dat wil zeggen, van de hele mensheid. En dat Hij niet alleen zo genoemd wordt, maar de Zoon van God en Koning van iedereen is, dat verklaart David zo: 'De Heer zei tegen mij: *'U bent mijn Zoon, vandaag heb ik U voortgebracht. Vraag mij en ik zal U de samenlevingen tot Uw erfdeel geven en de uiterste delen van de aarde tot bezit.'*¹⁸⁹ Deze dingen werden niet over David gezegd. Want noch over de samenlevingen, noch over de uiterste delen heeft hij geheerst, maar alleen over de

Joden. Dus dan is het duidelijk dat het de belofte aan de Messias is om over de uiterste delen van de aarde te regeren, dat is aan de Zoon van God. Die David zelf als zijn Heer erkent, als volgt sprekend: 'De Heer zei tegen mijn Heer: *'Zit aan mijn rechterhand...'*' enzovoorts, zoals we hierboven gezegd hebben. Want hij bedoelt dat de Vader met de Zoon spreekt. Net zoals we een stukje eerder lieten zien dat Jesaja het zo zei: 'God zegt tegen mijn Messias de Heer dat de samenlevingen naar Hem moesten luisteren...'¹⁹⁰ Want de belofte van de twee profeten is dezelfde, dat Hij koning zou moeten zijn. Dus de toespraak van God is tot één en dezelfde, ik bedoel aan Christus de Zoon van God gericht. Voor zover David zegt: 'De Heer zei tegen mij...'¹⁹¹ is het nodig om te zeggen dat het niet David is die spreekt, of een van de profeten, uit eigen persoon, want het is geen man die de profetieën spreekt, maar de Geest van God, zich aanpassend en gelijkend op de personen die Hij representeerd, sprekend in de profeten en soms de woorden van Christus en soms van de Vader verkondigend.¹⁹⁰

50. Dus zegt Christus terecht en passend via David dat Hij met de Vader spreekt. En wis en waarachtig zegt Hij die andere dingen over zichzelf via de profeten. Net zoals in andere gevallen, dus ook op deze manier via Jesaja: 'En nu zegt de Heer, Die mij als Zijn dienaar van de baarmoeder af vormde, om Jakob te verzamelen en Israël bij Hem te vergaderen: *'En voor de Heer zal ik verheerlijkt worden, en mijn God zal een kracht voor mij zijn.'* Ook zei Hij: *'Een groot ding zal het voor U zijn om mijn Dienaar genoemd te worden, om de stam van Jakob te bevestigen en te bekrachtigen en de verstrooiing van Israël opnieuw om te keren. Ook heb ik U tot een Licht van de samenlevingen aangesteld,'¹⁹¹ dat U tot redding tot aan het einde van de aarde bent geroepen.'*¹⁹²

51. Hier wordt allereerst gezien dat de Zoon van God vooraf bestond, uit het feit dat de Vader met Hem sprak¹⁹³ en Hem voordat Hij werd geboren aan de mensen openbaarde. En vervolgens, dat Hij als een man onder de mensen geboren moest worden. En dat dezelfde God hem vanuit de baarmoeder vormgeeft, wat betekent dat Hij vanuit de Geest van God geboren moest worden. En dat Hij de Heer van alle mensen is, en de Verlosser van hen die in Hem geloven, zowel Joden als anderen. Want het volk van de Joden wordt in de Hebreeuwse taal Israël genoemd, naar Jakob hun voorvader die als eerste Israël genoemd werd. En de samenlevingen noemt Hij de hele mensheid. En de Zoon van de Vader noemt zichzelf dienaar vanwege zijn onderwerping aan de Vader, want ook onder de mensen is elke zoon de dienaar van zijn vader.

52. Dat Christus dus, voor de hele wereld Zoon van God zijnde, bij de Vader is. En bij de Vader zijnde, ook nabij en dicht verbonden aan de mensheid is,

ook als Koning over alles, omdat de Vader alle dingen aan Hem onderworpen heeft, en Verlosser van hen die op Hem vertrouwen is, dit soort zaken verklaren de Schriften. Want het is niet haalbaar en mogelijk om elke schrift in volgorde op te sommen, dus vanuit dezen kunt u de anderen die op eenzelfde manier zijn gesproken begrijpen, in Christus gelovend, en begrip en inzicht zoekend bij God om te begrijpen wat door de profeten gesproken is.

53. En dat deze Christus, Die bij de Vader was, het Woord van de Vader was, om daarna vlees gemaakt te worden en mens te worden, en het geboorteproses te ondergaan en geboren te worden uit een maagd en te wonen onder de mensen, dat het de Vader van allen is die Zijn vleeswording tot stand brengt, dat zegt Jesaja zo: 'De Heer zelf zal u een teken geven. Kijk, de maagd zal zwanger worden en zal een Zoon voortbrengen, en u zult Hem Immanuel noemen. Boter en honing zal Hij eten, en voordat Hij het kwaad kent of verkiest koos Hij het goede. Want voordat het kind goed of kwaad kent, wijst Hij de goddeloosheid af om het goede te verkiezen.'¹⁹⁴ Zo verkondigde Hij Zijn geboorte uit een maagd. En dat Hij echt mens was, dat verklaarde Hij van tevoren door te eten,¹⁹⁵ en ook omdat hij Hem 'het kind' noemde. Vervolgens door Hem een naam te geven, want ook dat is de gewoonte voor iemand die geboren is. En Zijn Naam is tweeledig, in de Hebreeuwse taal Messias Jezus, en in onze taal Christus Redder. En de twee namen zijn namen van zaken die werkelijk bewerkt zijn. Want hij werd tot Christus benoemd, omdat de Vader via Hem alle dingen gezalfd en verfraaid heeft. En omdat Hij bij Zijn komst als mens gezalfd werd met de Geest van God en Zijn Vader, zoals Jesaja ook zegt: 'De Geest van de Heer is op mij, omdat Hij mij gezalfd heeft om goed nieuws aan de armen te brengen.'¹⁹⁶ Daarom ook Redder, omdat Hij de oorzaak van redding voor degenen die in die tijd door Hem van alle ziekten en van de dood bevrijd werden werd. Ook voor degenen die daarna geloofden in de Bewerker van redding in de toekomst en voor eeuwig.

54. Daarom is Hij dus Redder. Nu wordt Immanuel geïnterpreteerd met: 'God is met u.'¹⁹⁷ Of met een voorzeggende uitroep die door de profeet wordt uitgesproken, zoals: 'God zal met ons zijn,' op grond waarvan de manifestatie en verkondiging van het goede nieuws verklaard wordt. 'Want kijk!' Zegt hij, 'De maagd zal zwanger worden en zal een Zoon voortbrengen, en Hij, God zijnde, zal bij ons zijn.' En alsof hij totaal verbaasd was over deze dingen, verkondigt hij over deze toekomstige gebeurtenissen dat God bij ons zal zijn. En nogmaals zegt diezelfde profeet over Zijn geboorte op een andere plaats: 'Voordat ze barensweeën kreeg en voordat de pijnen van baring kwamen, beviel ze en werd ze van een mannelijk kind verlost.'¹⁹⁸ Zo toonde Hij aan dat Zijn geboorte uit de maagd onvoorzien en

onverwacht was. En daarbij zegt diezelfde profeet: 'Voor ons is een Zoon geboren en aan ons is een kind gegeven en Zijn naam luidt wonderlijke Raadsman, machtige God.'¹⁹⁹

55. Hij noemt Hem een wonderlijke Raadsman, doelend op de Vader. Waarmee wordt verklaard dat de Vader alle dingen samen met Hem uitwerkt. Zoals dat vervat is in het eerste boek van Mozes dat de titel Genesis heeft: 'En God zei: *'Laten we de mens naar Ons beeld en gelijkenis maken.'*²⁰⁰ Want op deze plaats wordt een Vader Die tot de Zoon spreekt gezien, de wonderlijke Raadsman van de Vader. Bovendien is Hij ook onze Raadsman, advies gevend, niet dwingend als God, ook al is Hij 'machtig God', maar Hij spreekt over het geven van advies zodat wij onwetendheid zullen achterlaten en kennis verwerven. Om uit misvattingen te vertrekken en tot de waarheid te naderen, vergankelijkheid weg te doen en onvergankelijkheid te ontvangen.

56. En opnieuw zegt Jesaja: 'En zij zouden willen dat zij met vuur verbrand waren. Want een Kind is voor ons geboren, en een Zoon wordt aan ons gegeven, met bestuursmacht op Zijn schouders, en Zijn Naam wordt Engel van groot Advies genoemd. Want ik zal vrede brengen over de ruiters,²⁰¹ opnieuw vrede en gezondheid aan Hem. Groot is Zijn bestuur, en er is geen grens aan Zijn vrede, op de troon van David en over Zijn koninkrijk, om te bloeien en te voltooien, om te helpen en te ondernemen, met gerechtigheid en oordelen vanaf nu en voor eeuwig.'²⁰² Want hierbij wordt de Zoon van God zowel als geboren verkondigd, als ook als eeuwige Koning. Maar 'zij zouden willen dat zij met vuur verbrand worden' (wordt gezegd) van hen die niet in Hem geloven en die Hem alles aangedaan hebben wat zij gedaan hebben. Want zij zullen tijdens het oordeel zeggen: 'Hoe veel beter zou het zijn dat we met vuur verbrand waren voordat de Zoon van God geboren werd, dan dat, toen Hij geboren werd, we niet in Hem geloofd zouden hebben.' Want voor hen die stierven voordat Christus verscheen, is er hoop dat zij in het vonnis van de Herrezenen²⁰³ de redding kunnen verkrijgen, als zij God immers gevreesd hebben, in rechtschapenheid gestorven zijn en de Geest van God in hen was. Zoals bij de stamvaders en profeten en rechtschapen mensen. Maar voor degenen die na Christus verschijning niet in Hem geloofden is er een vergelding zonder gratie tijdens het vonnis. Nu wordt met: 'De bestuursmacht rust op Zijn schouders,' het kruis in beeldspraak aangehaald, waarop Hij vastgespijkerd werd. Want dat wat als een schande voor Hem werd en is, en dat wat Hem betreft omwille van ons, over datzelfde kruis zegt hij dat het Zijn bestuursmacht is, een teken van Zijn Koningschap. Ook spreekt hij van de 'Engel van groot Advies', wat (Adviseur) van de Vader Die Hij ons verkondigd heeft betekent.'

57. Dat de Zoon van God geboren moest worden, en op welke manier Hij geboren zou worden, en dat Hij als Christus getoond zou moeten worden, wordt duidelijk aan de hand van wat vooraf door de profeten bekend werd gemaakt. En daarbij, in welk land en onder wie van de mensheid Hij geboren moest worden, en hoe Hij zou verschijnen, ook dit werd vooraf met vergelijkbare woorden verkondigd. Mozes zegt het in Genesis zo: 'Er zal geen prins in Juda ontbreken, of een leider uit zijn heupen, totdat Hij zal komen door Wie het blijvende is. En Hij zal de verwachting van de samenlevingen zijn! Zijn mantel in de wijn wassend, en Zijn kleding in het bloed van de druif.'²⁰⁴ Nu was Juda de voorvader van de Joden, de zoon van Jakob, van wie zij ook de naam verkregen. En er ontbrak geen prins onder hen en geen leider tot de komst van Christus. Maar vanaf het moment van Zijn komst werd de (regerende) macht in siddering gevangen,²⁰⁵ het land van de Joden werd in onderwerping aan de Romeinen gegeven, en niet langer hadden ze een prins of koning van zichzelf. Want Hij was gekomen 'voor Wie het blijvende koninkrijk in de hemel' is. 'Die Zijn mantel ook in de wijn gewassen heeft, en Zijn kleding in het bloed van de druif.' Zijn mantel en kleding zijn als degenen die in Hem geloven, die Hij ook reinigde, ons verlossend via Zijn bloed(vergieten). En van Zijn bloed wordt gesproken als van het bloed van de druif. Want zoals het bloed van de druif door geen mens gemaakt wordt, maar het God is Die dit produceert en hen blij maakt met het drinken ervan, zo maakte geen mens ook Zijn vlees en bloed, maar God maakte dat. De Heer zelf gaf het teken van de maagd, precies die Immanuel Die uit de maagd was. Die degenen die van Hem drinken ook blij maakt,²⁰⁶ dat wil zeggen, wie Zijn Geest ontvangen, met eeuwige blijdschap. Daarom is Hij ook de verwachting van de samenlevingen, van hen die op Hem hopen. Omdat wij van Hem verwachtten dat Hij het Koninkrijk weer vestigen zal.²⁰⁷

58. En ook zegt Mozes: 'Er zal een ster uit Jakob opstaan en een leider uit Israël zal opgewekt worden.'²⁰⁸ Nog duidelijker blijkt hieruit dat de bedeling van Zijn komst in het vlees onder de Joden zou moeten zijn. Ook van Jakob en vanuit de stam van Juda, Hij Die geboren werd, Die uit de hemel afdaalde, deze aan Hem toebedeelde huishouding op zich nemend. Want de ster verscheen aan de hemel. En met Leider bedoelt hij Koning, want Hij is de Koning van alle verlost. En bij Zijn geboorte verscheen de ster aan de magiërs die in het Oosten woonden.²⁰⁹ En zo leerden zij dat Christus geboren was. En zij kwamen naar Judea, door de ster geleid, totdat de ster naar Bethlehem waar Christus werd geboren kwam. En zij gingen het huis waarin het kind gelegd was binnen, gewikkeld in gebakerde kleding, en deze stond boven Zijn hoofd stil,²¹⁰ de Zoon van God, de Christus aan de magiërs bekendmakend.

59. Bovendien zegt Jesaja nog meer daarover: 'Er zal een Staf uit de wortels van Jesse tevoorschijn komen, en een Bloem zal uit zijn wortel opschieten. En de Geest van God zal op Hem rusten, de Geest van wijsheid en van begrip, de Geest van advies en van macht, de Geest van kennis en godsvrucht, de Geest van de vrees voor God zal hem vervullen. Niet volgens de (geldende) mening zal Hij oordelen, en niet 'naar de mond' zal Hij terechtwijzen, maar voor de nederigen zal Hij het oordeel vellen en de nederigen van de aarde genade bewijzen. En Hij zal de aarde met het woord uit Zijn mond slaan, en met de adem van Zijn lippen²¹¹ zal Hij de goddeloze mens doden. En Hij zal Zijn heupen met gerechtigheid omgord hebben, en met de waarheid Zijn nieren omhuld hebben. En de wolf zal samen met het lam eten, en het luipaard met het kind, en het kalf en de leeuw zullen samen weiden. En het zogende kind zal zijn hand in het hol van de adder plaatsen, ook in het nest van de nakomelingen van de adder, en zij zullen hem geen pijn doen. En op die dag zal er een Wortel uit Jesse zijn en Die groeit op om de samenlevingen te besturen, en op Hem zullen de samenlevingen hopen en Zijn opstanding zal tot eer zijn.'²¹² Met deze woorden verklaart hij dat hij uit haar die vanuit het voorgeslacht van David en van Abraham geboren werd is. Want Jesse was uit het nageslacht van Abraham en de vader van David, en deze maagdelijke afstammeling werd zwanger van Christus.

Nu over de 'staf', want wat deze staf²¹³ betreft, hiermee toonde Mozes de machtige werken aan farao. En ook bij andere mensen is de staf een teken van heerschappij. En met de 'bloem' bedoelt hij Zijn vlees (lichaam), want vanuit de Geest is dit opgebloeid, zoals we eerder al zeiden.

60. Met dit: 'Niet volgens de (geldende) mening zal Hij oordelen, en niet 'naar de mond' zal Hij terechtwijzen, maar voor de nederigen zal Hij het oordeel vellen en barmhartigheid aan de nederigen op aarde tonen,' verklaart hij Zijn goddelijkheid des te meer. Want het zonder aanzien des persoons en partijdigheid oordelen komt overeen met de hoge maatstaf en het niveau van de rechtvaardigheid van God, zonder wie beroemd is te bevoordelen, en met het bieden van een waardige en gelijke behandeling aan de nederige. Want God wordt door niemand beïnvloed en bewogen, behalve door de rechtvaardigen. En het tonen van genade is een specifiek instrument van God, die door genade in staat is om te redden.

'En Hij zal de aarde met een Woord slaan, en de goddeloze met een enkel woord doden.' Dat behoort bij God Die alle dingen met het Woord uitwerkt.

En met te zeggen: 'Hij zal Zijn heupen met gerechtigheid omgorden, en Zijn nieren²¹⁴ met de

waarheid omsluiten,' verklaart Hij Zijn menselijke vorm en kant, en Zijn eigen overtreffende rechtvaardigheid.

61. Nu over de eenheid en harmonie van de verschillende soorten dieren²¹⁵ die van nature tegenover elkaar staan en elkaar vijandig gezind zijn. De oudsten zeggen dat het werkelijk zo zal zijn bij de komst van Christus, wanneer Hij over alles zal regeren. Want met één teken verkondigt Hij de vereniging in vrede en harmonie al, via de naam van Christus, van mensen van verschillende rassen en met een verschillende toebedeling. Want wie in vroegere tijden door hun hebzucht als wilde dieren waren, qua manieren en positionering, doen geen enkel kwaad (meer) aan de rechtvaardigen die, op deze manier verenigd, op kalfjes, lammetjes, jonkies en kinderen die de borst krijgen lijken, zowel mannen als vrouwen. Zo zeer zelfs dat sommigen van hen als wolven en leeuwen waren, de zwakkere verscheurend en strijdend met hun gelijken, terwijl vrouwen als luipaarden of adders waren, die als het mogelijk was ook hun dierbaren met dodelijk gif vermoordden, soms vanwege wellustige verlangens. Ze komen samen in één Naam, en door Gods genade hebben ze rechtvaardige gewoonten verworven, hun wilde en ongetemde aard veranderend. En dit heeft al plaats gevonden. Want degenen die hiervoor vreselijk slecht waren, zodat zij geen goddeloos werk ongemoeid lieten, hebben van Christus geleerd en geloven in Hem. Direkt gelovend en veranderd zodat ze geen uitmuntende rechtvaardigheid onbenut lieten. Zo groot is de transformatie die het geloof in Christus, de Zoon van God, tot gevolg heeft voor degenen die in Hem geloven.

Ook zegt hij: 'Opstaande om de samenlevingen te besturen,' omdat Hij zou sterven en weer opstaan, en beleden en geloofd zou worden als de Zoon van God (en) Koning. Om die reden zegt hij: 'En zijn opstanding zal eervol zijn.' Dat betekent verheerlijkt, want toen werd Hij als God verheerlijkt, toen Hij opstond.

62. Daarom zegt de volgende profeet: 'Op die dag zal ik de Tabernakel van David die gevallen is oprichten.'²¹⁶ Het lichaam van Christus dat, zoals we al eerder gezegd hebben, uit David geboren is, verklaart hij hier duidelijk als na de dood uit de dood opgewekt. Want het lichaam wordt een tabernakel (tent) genoemd.²¹⁷ Want met deze woorden zegt hij dat hij, die volgens het vlees uit het nageslacht van David is, Christus de Zoon van God zal zijn, en dat Hij weer zal sterven en opstaan. Ook dat Hij ten dele een mens is, maar met Gods macht, en dat Hijzelf de macht heeft om als Rechter van de hele wereld op te treden, ook als de enige Werker van gerechtigheid en als Verlosser, dit alles verklaarde de Schrift.

63. En ook de profeet Micha spreekt over de plaats waar Christus geboren moest worden, dat het in

het Judese Bethlehem zou zijn, dit sprekend: 'En u Betlehem van Judea, bent u de minste onder de vorsten van Juda? Want vanuit u zal een Prins voortkomen Die mijn volk Israël zal weiden.'²¹⁸ Want Bethlehem is de geboorteplaats van David, zodat Hij niet alleen met betrekking tot de maagd die Hem baarde van Davids nageslacht is, maar ook wat betreft Zijn geboorte in Bethlehem, de geboorteplaats van David.

64. En ook spreekt David op deze wijze dat Christus uit zijn nageslacht geboren moet worden: 'Keer het gezicht van Uw Christus omwille van mijn dienaar David niet af. De Heer zwoer het aan David en Hij zal hem niet teleurstellen: '*Vanuit de vrucht van uw lichaam zal ik iemand op uw troon plaatsen, als uw kinderen mijn verbond en mijn getuigenverklaringen die ik met hen afgesloten heb bewaren, dan zullen hun zonen voor eeuwig (op de troon zitten)*'.²¹⁹ Maar geen van de zonen van David regeerde voor eeuwig, noch was hun koninkrijk voor eeuwig, want het werd tot niets teruggebracht. Maar dé Koning Die uit David geboren is, Hij is de Christus. Al deze getuigenissen verklaren Zijn afdaling in het vlees in duidelijke bewoordingen, en de afkomst en plaats van Zijn geboorte. Zodat geen mens onder de samenlevingen of elders naar de geboorte van de Zoon van God zou zoeken, alleen in het Bethlehem van Judea vanuit het nageslacht van Abraham en van David.

65. En de manier van Zijn binnenkomst in Jeruzalem, dat de hoofdstad van Judea was, waar ook Zijn koninklijke zetel en de tempel van God was, verklaart de profeet Jesaja: 'Zeg tegen de dochter van Sion, kijk, een Koning komt naar u toe, zachtmoedig en zittend op een ezel, het hengstveulen van een ezel.'²²⁰ Want zittend op het jong van een ezel ging Hij Jeruzalem binnen, de menigten toestromend en hun kleren voor Hem neerlegend. En met de dochter van Sion bedoelt hij Jeruzalem.

66. Samenvattend, dat de Zoon van God geboren moest worden, en op welke manier, en waar Hij geboren zou worden, en dat de Christus de Ene eeuwige Koning is, verklaarden de profeten dus. En ook vertelden zij vooraf over Hem hoe Hij, voortkomend uit de mensheid, degenen die Hij genas zou genezen, en de doden opwekken die Hij opwekte, en gehaat en veracht zou worden, en lijden zou ondergaan, en ter dood gebracht en gekruisigd zou worden, zoals Hij ook gehaat, verafschuwd en ter dood gebracht werd.

67. Laten we het nu over Zijn genezingen hebben. Jesaja zegt het zo: 'Hij nam onze zwakheden op zich en droeg onze ziekten.'²²¹ Dat wil zeggen: 'Hij zal nemen en zal dragen.' Want er zijn passages waarin de Geest van God door de profeten de dingen vertelt alsof ze geacht worden plaatsgevonden te hebben. Want datgene wat vanuit God is opgeschreven en ontvangen, is

vastbesloten om plaats te vinden en wordt gerekend alsof het al plaatsgevonden heeft. En de Geest, ziende en rekening houdend met de tijd waarin de inhoud van de profetie wordt vervuld, spreekt die woorden. En wat het soort genezing betreft zegt hij: 'Op die dag zullen de doven de woorden van het boek horen, en te midden van duisternis en mist zullen de ogen van de blinde zien.'²²² En dezelfde zegt: 'Wees sterk, u zwakke handen en zwakke trillende knieën. Wees getroost u die angstig van geest bent. Wees sterk, vrees niet. Kijk, onze God zal het oordeel vergelden, Hij zal komen en ons redden. Dan zullen de ogen van de blinde geopend worden, en de oren van de doven zullen horen. Dan zal de lamme man als een hert springen, en zal de tong van de stamelaars duidelijk zijn.'²²³

En over de doden, dat zij opgewekt zullen worden, zegt hij dit: 'De doden zullen opgewekt worden, ook zij die in de graven zijn zullen opgewekt worden.'²²⁴ En met het tot stand brengen van deze dingen zal Hij geloofd worden de Zoon van God te zijn.

68. En dat Hij veracht en gekweld zou worden en uiteindelijk ter dood worden gebracht, zegt Jesaja zo: 'Kijk, mijn Zoon zal het begrijpen,²²⁵ en zal sterk verhoogd en verheerlijkt worden. Zelfs zullen velen verbaasd om U staan, zo zonder heerlijkheid zal Uw menselijke gedaante zijn. Ook vele geslachten zullen verbaasd staan en koningen hun mond sluiten. Want degenen aan wie niet over Hem verteld is zullen zien, en zij die er niet van gehoord hebben zullen het overwegen. Heer, wie heeft ons verslag geloofd? En aan wie is de Arm van de Heer geopenbaard? Vooraf benoemden wij Hem als een kind, als een wortel in de droge grond. Er is geen (bijzondere) vorm of heerlijkheid aan Hem.' Zo zagen wij Hem ook, Hij had geen (bijzondere) vorm of schoonheid. 'Ja Zijn vorm was roemloos, erger dan die van andere mensen, een geslagen man, bekend met het verdragen van pijn. Want Zijn gezicht werd afgekeerd, Hij werd onteerd en waardeloos geacht. Hij droeg onze zonden en doorstond pijn omwille van ons. En wij rekenden Hem die pijn en kwelling en ellende toe. Maar om onze ongerechtigheden werd Hij verwond, en voor onze zonden gekweld. De disciplinerende straf voor onze vrede (was) op Hem. Door Zijn striemen werden wij genezen.'²²⁶ Met deze woorden wordt duidelijk gemaakt dat Hij gekweld is. Zoals David ook zegt: 'Ook werd ik gekweld.'²²⁷ Nu werd David nooit gekweld (verbrijzeld),²²⁸ maar Christus wel toen het commando werd gegeven dat Hij gekruisigd moest worden. En opnieuw zegt Jesaja met zijn woord: 'Ik gaf mijn rug over aan de gesel, en mijn wangen om geslagen te worden, en ik draaide mijn gezicht niet weg voor de schande van bespuwing.'²²⁹ Ook de profeet Jeremia zegt ditzelfde, dus: 'Hij zal zijn wang aan wie slaat geven, Hij zal overladen worden met

verwijten.'²³⁰ Al deze dingen onderging de Christus.

69. Jesaja gaat als volgt verder: 'Door Zijn striemen werden wij genezen. Wij dwaalden allemaal af als schapen, een mens dwaalde af op zijn weg, en de Heer leverde Hem voor onze zonden uit.'²³¹ Zo is het ook duidelijk dat deze dingen Hem door de wil van de Vader overkomen zijn, omwille van onze redding. Dan zegt hij: 'En Hij opende Zijn mond niet vanwege Zijn lijden. Als een Slachtschaap werd Hij voorgeleid, als een Lam dat stom is voor zijn scheerder.'²³² Kijk hoe hij Zijn vrijwillige gang naar de dood uitlegt. En als de profeet zegt: 'In die vernedering werd Zijn oordeel weggenomen,'²³³ wijst hij op het uiterlijk van Zijn vernedering. Het wegnemen van het oordeel paste bij de vorm van deze vernedering. En het wegnemen van het oordeel is voor sommigen tot redding, en voor sommigen tot de kwellingen ten ondergang. Want enerzijds bestaat er een wegnemen voor een persoon, en anderzijds (een wegnemen) van een persoon. Dat geldt ook voor het oordeel. Degenen voor wie het is weggenomen,²³⁴ ontvangen dit als kwellingen bij hun ondergang. Maar degenen van wie het wordt weggenomen worden erdoor gered. Nu trokken zij die Hem kruisigden het oordeel naar zich toe. Want toen zij Hem dit aangedaan hadden, geloofden zij niet in Hem. Want door dit oordeel dat door hen gevelde werd, zullen zij door kwellingen vernietigd worden. Maar voor hen die (wel) in Hem geloven wordt het oordeel weggenomen en hangt hen dat niet langer boven het hoofd. En het oordeel betekent de vernietiging van de ongelovigen door vuur aan het einde van de wereld.

70. Daarna zegt hij: 'Wie zal zijn verwekking verklaren?'²³⁵ Dit werd gezegd om ons te waarschuwen, zodat wij Hem niet vanwege Zijn vijanden en exorbitante lijden zouden verachten als een vals en verachtelijk man. Want Hij Die dit alles doorstaan heeft, heeft een onverklaarbare verwekking. Want met verwekking bedoelt hij afkomst. Voor Wie Zijn Vader onverklaarbaar en onuitsprekelijk is. Weet dus dat dit de afkomst van Wie dit lijden heeft doorstaan betreft. Veracht Hem dus niet vanwege het lijden dat Hij omwille van u heeft doorstaan, maar vrees Hem vanwege Zijn afkomst.

71. En op een andere plaats zegt Jeremia: 'De Geest van ons aangezicht, de Heer Christus. En hoezeer werd Hij in hun strikken gevangen, over Wie wij zeiden: 'In Zijn schaduw zullen we onder de samenlevingen leven.'²³⁶ Dat de Christus een mens die zou lijden zou worden, Geest van God zijnde,²³⁷ dat verkondigt dit schriftgedeelte, en is als het ware verbazingwekkend en onvoorstelbaar als het Zijn lijden betreft, dat Hij op zo'n manier lijden zou doorstaan, 'onder Wiens schaduw wij zeiden dat wij zouden leven.' En met 'schaduw' wordt Zijn lichaam bedoeld. Want net zoals een

schaduw door een lichaam wordt gevormd, zo werd ook het lichaam van Christus gemaakt door Zijn Geest.²³⁸ Dus in zoverre verwijst de schaduw naar de vernedering en de verachting van Zijn lichaam. Want zoals een schaduw van een lichaam dat rechtop staat op de grond vertreden wordt, zo viel ook het lichaam van Christus vanwege Zijn lijden op de grond en werd dit inderdaad vertrapt. Dus noemde hij het lichaam van Christus een schaduw, omdat de Geest haar als het ware met heerlijkheid overschaduwde en bedekte. Daarbij legden ze degenen die aan ziekten gebonden waren vaak langs de weg, en als Zijn schaduw op wie dan ook viel, werden ze genezen.²³⁹

72. En dezelfde profeet zegt verder over het lijden van Christus: 'Zie hoe de Rechtvaardige vernietigd wordt, en geen mens gaat het aan het hart. Ja, rechtschapen mensen worden afgevoerd, en geen mens begrijpt het. Vanwege het zien van ongerechtigheid worden de rechtvaardigen weggenomen. Zijn begrafenis zal vredig zijn.'²⁴⁰ 'Hij is uit het midden weggenomen.'²⁴¹ En wie anders dan de Zoon van God is volkomen rechtvaardig? Die rechtvaardig maakt en hen die in Hem geloven perfectioneert. Wie net als Hem vervolgd en ter dood gebracht worden.²⁴² Maar met de uitspraak: 'Zijn begrafenis zal vredig zijn,' verklaart hij hoe Hij vanwege onze redding stierf, want het is in de vrede van de redding.

Ook (spreekt hij van) dat degenen die voor die tijd vijanden waren en tegenover elkaar stonden via Zijn dood eensgezind in Hem zouden gaan geloven, zodat ze vrede met elkaar zouden hebben, vrienden en geliefd zouden worden vanwege hun gemeenschappelijke geloof in Hem, zoals dat ook gebeurd is.

Maar als hij zegt: 'Hij is uit ons midden weggenomen,' wijst hij op Zijn opstanding uit de doden. Bovendien verklaart de profeet na Zijn sterven en opstanding dat Hij onsterfelijk zou blijven (Omdat hij niet meer verscheen na zijn dood en begrafenis).²⁴³ 'Hij vroeg leven en U gaf het Hem, met lengte van dagen voor eeuwig en altijd.'²⁴⁴ Wat betekent dan wat hij zegt: 'Hij vroeg leven,' terwijl Hij op het punt van sterven stond? Dan verkondigt hij Zijn opstanding uit de doden en dat Hij opgewekt uit de dood onsterfelijk is. Want Hij ontving zowel leven, omdat Hij zou opstaan, als lengte van dagen voor eeuwig en altijd, zodat Hij onvergankelijk zou zijn.

73. En opnieuw spreekt David zo over de dood en opstanding van Christus: 'Ik legde mij neer en sliep. Ik ontwaakte, want de Heer ontving mij.'²⁴⁵ David heeft dit niet over zichzelf gezegd, want hij werd niet uit de dood opgewekt. Maar de Geest van Christus, Die ook in andere profeten over Hem sprak, zegt hier door David: 'Ik legde mij neer en sliep. Ik ontwaakte, want de Heer ontving mij.'

Met slaap bedoelt hij de dood, want Hij is weer opgestaan.

74. En nogmaals zegt David over het lijden van Christus: 'Waarom razen de samenlevingen en stelt het volk zich ijdele dingen voor? Koningen stonden op aarde op en de prinsen werden bijeengebracht, tegenover de Heer en Zijn gezalfde.'²⁴⁶ Want Herodes, de koning van de Joden en Pontius Pilatus, de gouverneur van Claudius Caesar,²⁴⁷ kwamen samen en veroordeelden Hem om gekruisigd te worden.²⁴⁸ Want Herodes vreesde dat Hij een aardse koning zou zijn, zodat hij niet door Hem uit zijn koninkrijk verdreven zou worden. Terwijl Pilatus door Herodes en de Joden die bij hem waren tegen zijn wil in gedwongen werd om Hem ter dood te brengen. Want als hij dit niet zou doen dan handelde hij in strijd met Caesar, door een man die Koning werd genoemd te laten gaan.

75. En verder zegt dezelfde profeet over het lijden van Christus: 'U heeft ons afgestoten en veracht en uw Gezalfde verworpen. U hebt het verbond van mijn Dienaar verbroken. U hebt Zijne Heiligheid ter aarde geworpen. U hebt al Zijn grenzen²⁴⁹ doorbroken. U hebt Zijn bolwerken doen schudden. Zij die langs de weg passeerden hebben Hem afgerost, Hij is een schande voor Zijn naasten geworden. U hebt de rechterhand van Zijn onderdrukkers verheven, U hebt Zijn vijanden zich over Hem doen verheugen, U hebt de hulp van Zijn zwaard omgedraaid en Hem de hand niet gerijkt in de strijd. U hebt Hem verwijderd en van reiniging weggeworpen, U hebt Zijn troon ter aarde geworpen. U hebt de dagen van Zijn tijd verkort en schande over Hem uitgestort.'²⁵⁰ Dat Hij deze dingen zou moeten ondergaan, en dat ook door de wil van de Vader, verklaart hij duidelijk. Want door de wil van de Vader moest Hij lijden.

76. En Zacharia zegt het zo: '*Zwaard, word wakker tegen mijn Herder, en tegen de Man Die mijn Compagnon is. Sla de Herder, en de schapen van de kudde zullen verstrooid worden.*'²⁵¹ En dit vond plaats toen Hij door de Joden gevangengenomen werd, want alle leerlingen verloochenden Hem, bang dat zij met Hem zouden sterven. Want zij geloofden nog niet standvastig in Hem, totdat zij Hem opgewekt uit de dood gezien hadden.

77. Nogmaals zegt hij in de twaalf profeten: 'En zij bonden Hem en brachten Hem als een geschenk aan de koning.'²⁵² Want Pontius Pilatus was gouverneur van Judea, en hij koesterde op dat moment een wrok tegen Herodes, de koning van de Joden.²⁵³ Maar toen, op het moment dat Christus gebonden naar hem gebracht werd, zond Pilatus Hem naar Herodes, met de opdracht om onderzoek naar Hem te doen, zodat hij met zekerheid zou weten wat hij van Hem zou

verlangen. Zo Christus tot een goede gelegenheid tot verzoening met de koning makend.

78. Ook in Jeremia verklaart hij Zijn dood en afdaling in de hel, aldus sprekend: 'En de Heer, de Heilige Israëls, herinnerde zich Zijn dode die daarvoor in het stof van de aarde in slaap viel. En Hij daalde naar hen af om het nieuws van Zijn redding te brengen, om hen te bevrijden.'²⁵⁴ Op die plaats maakt hij de reden van Zijn dood ook bekend. Want Zijn afdaling naar de hel was tot redding van hen die overleden waren.

79. En verder zegt Jesaja dit over Zijn kruis: 'Heel de dag heb ik mijn handen naar een ongehoorzaam en tegensprekend volk uitgestrekt.'²⁵⁵ Want dat is een verwijzing naar het kruis.²⁵⁶ En nog duidelijker zegt David het: 'Jachthonden hebben mij omringd. De vergadering van boosdoeners overviel mij. Ze doorboorden mijn handen en mijn voeten.'²⁵⁷ En opnieuw zegt hij: 'Mijn hart werd alsof er was in het binnenste van mijn lichaam smelt.'²⁵⁸ En: 'Zij lieten mijn botten uiteenvallen.'²⁵⁹ En verder zegt hij: 'Spaar mijn ziel voor het zwaard,'²⁶⁰ en: 'Spijker mijn vlees want de vergadering van boosdoeners is tegen mij opgestaan.'²⁶¹ Met deze woorden laat hij klip en klaar zien dat Hij gekruisigd moest worden. Ook Mozes zegt ditzelfde zo aan het volk: 'En uw leven zal voor uw ogen opgehangen worden, en overdag en 's nachts zult u vrezén, en u zult niet in uw leven geloven.'²⁶²

80. En David zegt weer: 'Ze keken naar mij, zij verdeelden mijn kleren onder elkaar, en over mijn onderkleed wierpen ze het lot.'²⁶³ Want bij Zijn kruisiging verdeelden de soldaten Zijn kleren zoals zij dat wilden. En zij verdeelden de kleren door te scheuren. Maar om het onderkleed, omdat het van bovenaf geweven was en niet genaaid, wierpen ze het lot, zodat degene op wie dat viel het zou krijgen.²⁶⁴

81. En daarbij zegt de profeet Jeremia: 'En zij namen de dertig zilverstukken, de prijs van Hem Die verkocht werd, Die zij van de kinderen van Israël kochten, en zij gaven het voor het veld van de pottenbakker, zoals de Heer het mij gebod.'²⁶⁵ Want Judas, zijnde een van de leerlingen van Christus, had met de Joden een overeenkomst gesloten toen hij zag dat ze verlangden om hem te doden, omdat hij door Hem was terechtgewezen. Hij nam de dertig provinciale stater en verraadde Christus aan hen.²⁶⁶ En daarna, als hij spijt heeft voor wat hij gedaan had, geeft hij het zilver aan de Joodse heersers terug en verhangt zichzelf. Dan vinden ze dat het niet goed is om dit in hun schatkist te werpen, omdat het bloedgeld is, dus kochten ze er de grond van een bepaalde pottenbakker voor, voor de begrafenis van vreemdelingen.²⁶⁷

82. En bij Zijn kruisiging, toen Hij te drinken vroeg, gaven ze Hem azijn vermengd met gal te drinken.²⁶⁸ En dat was door middel van David bekendgemaakt: 'Ze gaven gal aan mijn vlees, en in mijn dorst gaven ze mij azijn te drinken.'²⁶⁹

83. En dat Hij naar de hemel op zou stijgen, opgewekt uit de dood, dat zegt David zo: 'De strijdswagen van God (is) tienduizendvoudig, duizenden zijn de bestuurders. De Heer (is) onder hen, in de Sinaï in (Zijn) heiligdom.'²⁷⁰ Hij steeg omhoog, Hij leidde gevangenen in gevangenschap. Hij ontving, Hij gaf cadeaus aan mensen.'²⁷¹ En met gevangenschap bedoelt Hij de vernietiging van de heerschappij van de afvallige engelen. Hij maakt ook de plaats waar Hij van de aarde naar de hemel op zou stijgen bekend. 'Want de Heer,' zegt hij, 'steeg van de Sion omhoog.'²⁷² Want tegenover Jeruzalem, op de berg die 'de Olijf' wordt genoemd, verzamelde Hij Zijn discipelen nadat Hij was opgewekt uit de dood. Daar legde Hij hen de zaken met betrekking tot het Koninkrijk van de hemel uit. En zij zagen dat Hij opsteeg, en zij zagen hoe de hemelen geopend werden en Hem ontvingen.²⁷³

84. En hetzelfde zegt David ook: 'Hef uw poorten op, u heersers, en word opgehezen u eeuwige poorten, omdat de Koning van heerlijkheid zal komen.'²⁷⁴ Want de eeuwige poorten zijn de hemelen. Maar omdat het Woord onzichtbaar is neergedaald om dingen te maken, werd Hij bij Zijn afdaling niet aan hen bekend gemaakt.²⁷⁵ Omdat het Woord vlees werd gemaakt, was Hij (wel) zichtbaar in Zijn hemelvaart. En toen de machten Hem zagen, schreeuwden de engelen naar degenen die bij het firmament stonden: 'Hef uw poorten omhoog en wees opgeheven u eeuwige poorten, opdat de Koning van de heerlijkheid binnen kan komen!' En toen zij verbaasd waren en zeiden: 'Wie is dit?' Getuigden zij die Hem al gezien hadden opnieuw: (Het is) 'De Heer sterk en machtig, Hij is de koning van heerlijkheid!'²⁷⁶

85. En opgewekt zijnde uit de doden en aan de rechterhand van de Vader verheven, wacht Hij op de tijd die de Vader voor het vonnis heeft ingesteld, wanneer alle vijanden onder Hem geplaatst zullen worden. Nu behoort iedereen die in afvalligheid gevonden wordt tot de vijanden, engelen en aartsengelen, machten en tronen, wie de waarheid verachten. En de profeet David zelf zegt dit: 'De Heer zei tegen mijn Heer: 'Zit aan mijn rechterhand, totdat ik uw vijanden uw voetenbankje maak.'"

En dat Hij daarheen opsteeg, waarvandaan Hij naar beneden gekomen was, dat zegt David: 'Vanaf het einde van de hemel is Zijn opkomst, en Zijn vertrek zelfs tot aan het einde van de hemel.' Dan verwijst hij naar Zijn oordeel: 'En er is niemand die voor Zijn hitte verborgen zal blijven.'²⁷⁷

86. Als de profeten dus profeteerden dat de Zoon van God op aarde moest verschijnen, en ook profeteerden waar op de aarde, en hoe en op welke wijze Hij Zijn verschijning kenbaar moest maken, en dat de Heer al deze profetieën op zich nam, dat maakt ons geloof in Hem gegrond. Zo is de traditi(onale overdracht) van de prediking waarachtig, dat wil zeggen, het getuigenis van de apostelen. Wie door de Heer uitgezonden zijn, de Zoon van God in de hele wereld verkondigend. Die kwam om te lijden, en tot en met de dodelijke vernietiging volhield, en naar het lichaam (vlees) opstond. Zo kunnen wij, door dit verwijderen van de vijandschap naar God toe, wat ongerechtigheid is, vrede met Hem krijgen, doende wat Hem behaagt. En dit werd door de profeten verklaard met de woorden: 'Hoe mooi zijn de voeten van hen die de boodschap van vrede brengen, ja van hen die een goede boodschap brengen.'²⁷⁸ En dat zij vanuit Judea en vanuit Jeruzalem uit moesten gaan, om ons het Woord van God, wat de wet voor ons is, te verkondigen, dat zegt Jesaja zo: 'Want de wet zal van Sion komen, en het Woord van de Heer uit Jeruzalem.'²⁷⁹ En dat zij dat over de hele aarde prediken zegt David: 'Over heel de aarde ging hun toespraak, en hun woorden tot aan de uiteinden van de wereld.'²⁸⁰

87. En dat niet door het spreken van de wet, maar dat mensen enkel door geloof en liefde gered kunnen worden zegt Jesaja zo: 'Een kort en bondig woord van gerechtigheid, want God zal een kort woord voor de hele wereld maken.'²⁸¹ En daarom zegt de apostel Paulus: 'Liefde is de vervulling van de wet.'²⁸² Want wie van God houdt, heeft de wet vervuld. Bovendien zei de Heer, toen Hij werd gevraagd wat het eerste gebod is: 'U moet de Heer, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met al uw kracht. En het tweede is als volgt, u moet uw naaste liefhebben als uzelf. Op deze twee geboden,' zegt Hij, 'rust de hele wet en de profeten.'²⁸³ Dus door ons geloof in Hem heeft Hij onze liefde naar God en onze naaste doen groeien, ons godvruchtig en rechtvaardig en goed makend. En zo heeft God een kort woord in de wereld op aarde gemaakt.

88. En dat Hij na Zijn hemelvaart boven alles verhoogd moest worden, en dat er niets vergelijkbaars of meetbaars is met Hem zegt Jesaja zo: 'Wie is het die de rechtszaak aangaat (met mij)? Laat hem opstaan tegen (mij)! En wie is het die gerechtvaardigd is? Laat hem naderen tot de Zoon van de Heer. Wee u, want u zult als een kledingstuk verweren, en de mot zal u verteren.'²⁸⁴ Want alle vlees zal vernederd en verootmoedigd worden,²⁸⁵ en alleen de Heer zal ten hoogste verheven zijn.'²⁸⁶ En over dat zij die God gediend hebben uiteindelijk in Zijn Naam gered zullen worden zegt Jesaja: 'En over degenen die mij dienen zal een nieuwe naam uitgeroepen worden, wie op de aarde gezegend zullen worden, en zij zullen de ware God zegenen.'²⁸⁷ En dat Hijzelf deze zegening zou

bewerkstelligen en zelf ons door Zijn eigen bloed zou moeten verlossen, dat verklaarde Jesaja zo: 'Geen bemiddelaar, geen engel, maar de Heer zelf redde hen, omdat Hij van hen hield en hen spaarde, Hijzelf redde hen.'²⁸⁸

89. En dat Hij de verlostten niet naar de wetgeving van Mozes terug zou sturen, want de wet was in Christus vervuld, maar dat Hij hen in vrijheid door het Woord zou laten leven, door geloof in de Zoon van God en liefde, dat verklaarde Jesaja, sprekend: 'Onthoudt de vroegere dingen niet, blijf ook niet denken aan de dingen zoals ze in het begin waren. Kijk, ik maak iets nieuws dat nu zal uitspruiten, en u zult dat kennen. Dan maak ik een weg in de woestijn, en waterstromen op een dorre plaats, om mijn gekozen nageslacht te drinken te geven, en mijn volk dat ik verworven heb om mijn kwaliteiten te verkondigen.'²⁸⁹ Nu was de roeping van de samenlevingen eerst als een woestijn en een droge plaats, want het Woord was niet door hen heen gegaan of werd hen de Heilige Geest te drinken gegeven. Die de nieuwe manier van godvruchtigheid en rechtvaardigheid gevormd heeft, en overvloedige stromen liet voortkomen, de Heilige Geest over de aarde verspreidend. Net zoals dat door de profeten beloofd was, dat Hij aan het einde van de dagen de Geest over het aardoppervlak zou uitstorten.

90. Dus is het vernieuwen van de geest onze roeping, en niet de oude 'letter'.²⁹⁰ Zelfs toen Jeremia profeteerde: 'Kijk, de dagen komen,' zegt de Heer, 'dat ik voor het huis van Israël en voor het huis van Juda het verbond van het Testament dat ik met hun voorvaders sloot zal volbrengen, op de dag dat ik ze bij de hand nam om hen uit het land Egypte te leiden. Omdat ze niet bij dat verbond bleven, hield ik ook geen rekening met hen,' zegt de Heer. 'Want dit is het verbond van het Testament dat ik na die dagen met het huis van Israël afsloot,' zegt de Heer, 'ik geef mijn wetten in hun gedachten en schrijf ze in hun harten, dan zal ik voor hen een God zijn, en zullen zij een volk voor mij zijn. En elk mens zal zijn naaste dan niet langer onderwijzen, of iedere man tegen zijn broer zeggen: 'Ken de Heer! 'Want iedereen zal mij kennen, van de minste tot de grootste van hen. Want ik zal vergevend en barmhartig zijn tegenover de zonden van hun ongerechtigheden, en ik zal mij hun zonden niet langer herinneren.'²⁹¹

91. En dat de geroepenen onder de samenlevingen deze beloften zouden beërven, voor wie het nieuwe Testament ook opengesteld werd, zegt Jesaja zo: 'Deze dingen zei de God van Israël: 'Op die dag zal een man op zijn Maker vertrouwen,²⁹² en zullen zijn ogen naar de Heilige Israëls kijken. Dan zullen zij niet op altaren vertrouwen, of op het werk van hun eigen handen wat hun vingers gemaakt hebben.'²⁹³ Want heel duidelijk werd dit gezegd over wie afgoden afzwoer en in God onze Maker is gaan geloven, via de Heilige Israëls. En

de Heilige Israëls is Christus, want Hij werd zichtbaar voor de mensen, en aandachtig kijken wij naar Hem en zien Hem. En wij vertrouwen niet op altaren, of op het werk van onze handen.

92. En dat Hij zichtbaar²⁹⁴ onder ons zou worden, want de Zoon van God werd Mensenzoon, en dat Hij onder ons die voorheen geen kennis hadden werd gevonden, dat zegt het Woord zelf tegen Jesaja: *'Ik openbaarde mij aan hen die mij niet zochten, ik werd gevonden door hen die niet naar mij vroegen. Ik zei: 'Kijk, hier ben ik,' tegen een nageslacht dat mijn naam niet aanriep.'*²⁹⁵

93. En dat dit nageslacht een heilig volk zou worden werd zo in de twaalf profeten door Hosea verklaard: *'Ik noem wat niet (mijn) volk is, mijn volk, en haar die niet geliefd was, geliefd. Dan gebeurd het dat op de plaats waar zij 'niet mijn volk' genoemd werd, zij 'zonen van de levende God' genoemd zullen worden.'*²⁹⁶ Dit is ook datgene wat door Johannes de Doper werd gezegd: *'Dat God in staat is om vanuit deze stenen zonen van Abraham op te voeden.'*²⁹⁷ Want onze harten hebben zich, door middel van het geloof in het zien van God, teruggetrokken en afgekeerd van de aanbidding van stenen, en wij zijn zonen van Abraham die door geloof gerechtvaardigd was geworden. En daarom zegt God door de profeet Ezechiël: *'En ik zal hen een ander hart geven, en een nieuwe geest zal ik hen geven. En ik zal het stenen hart uit hun lichaam (vlees) terugtrekken en wegnemen, en ik zal hen een ander hart van vlees geven. Zo zullen zij dan in mijn voorschriften wandelen en zich aan mijn verordeningen houden en ze doen. Dan zullen zij voor mij tot een volk zijn en zal ik voor hen tot een God zijn.'*²⁹⁸

94. Dus is het gebeurd dat de harten van de samenlevingen via deze oproep door het Woord van God veranderd zijn. Toen Hij vlees werd gemaakt en (als in een tent) onder de mensen verbleef. Zijn leerling Johannes zegt ook: *'En Zijn Woord werd vlees en woonde onder ons.'*²⁹⁹ Waardoor de kerk veel vrucht van geredden draagt. Want niet langer verlost de bemiddelaar Mozes of de boodschapper Elia ons, maar de Heer zelf, veel meer kinderen tot de kerk toelatend dan de eerste synagoge.³⁰⁰ Zoals Jesaja dat verklaarde: *'Wees blij u onvruchtbare die niet hebt gedragen.'* De onvruchtbare is de kerk die in vroegere tijden nooit zonen aan God presenteerde. *'Schreeuw het uit en roep u die geen weeën gehad heeft, want de kinderen van de verlatene zijn er meer dan van haar die een man heeft.'*³⁰¹ Nu had de eerste synagoge de wet als echtgenoot.

95. Bovendien zegt Mozes in Deuteronomium dat de samenlevingen het hoofd zouden zijn en de ongelovige mensen de staart.³⁰² Want hij zegt ook: *'U daagde mij uit tot jaloezie naar degenen die geen goden zijn, en maakte mij boos met uw*

*afgoden. Dan zal ik u tot jaloezie drijven met dat wat geen volk is, en met een dwaze natie zal ik u boos maken.'*³⁰³ Omdat zij de God Die bestaat verlieten en goden die niet bestaan vereerden en dienden. En zij doodden de profeten van God en profeteerden voor Baäl, wat de afgod van de Kanaänieten was.³⁰⁴ En de Zoon van God, Die (ook) bestaat, verafschuwden en veroordeelden zij, want ze kozen Barabbas,³⁰⁵ de rover die voor moord gevangen genomen was En de eeuwige Koning wezen zij af, maar de tijdelijke Caesar erkenden zij als hun koning. (Dus) was God er blij mee om hun erfdeel aan de dwaze samenlevingen toe te kennen, zelfs aan degenen die niet tot de staat van God behoorden en niet wisten wat God is. Omdat met deze oproep het leven gegeven is, en God in zichzelf het geloof van Abraham in ons weer heeft samengebracht, moeten wij niet meer terugkeren, ik bedoel, naar de eerste wetgeving. Want wij hebben de Heer van de wet aangenomen, de Zoon van God. En door geloof in Hem leren we God met heel ons hart liefhebben, en onze naaste als onszelf. Nu staat de liefde van God verre van alle zonde, en de liefde voor de naaste doet niets kwaad aan de naaste.³⁰⁶

96. Daarom hebben wij de wet ook niet als leraar nodig, want kijk, wij spreken met de Vader, en staan in Zijn tegenwoordigheid, kinderen in het kwaad zijnde, maar sterk ontwikkeld in allerlei gerechtigheid en soberheid.³⁰⁷ Want de wet hoeft niet langer te zeggen: *'Pleeg geen overspel,'*³⁰⁸ aan degene die helemaal geen verlangen naar de vrouw van een ander heeft. En: *'U zult niet doden,'*³⁰⁹ aan degene die alle woede en vijandschap heeft afgelegd. *'U zult het veld, de stier of koe van uw buurman niet begeren,'*³¹⁰ aan degenen die helemaal geen belangstelling hebben voor aardse dingen, maar de hemelse vruchten opslaan.³¹¹ Ook geen *'oog voor een oog, of een tand voor een tand,'*³¹² voor hem die geen mens tot zijn vijand telt, maar alle mensen als zijn naasten beschouwd en daarom zijn hand totaal niet wraakzuchtig uit zal strekken. Ook zijn er geen tienden nodig van wie al zijn bezittingen aan God toewijdt, vader en moeder en heel zijn familie verlaat om het Woord van God te volgen. Ook handhaafd het gebod om op de rustdag niets te doen zich niet voor degene die zich voortdurend aan de sabbat houdt,³¹³ wat duidt op wie in de tempel van God, wat het lichaam van de mens is, dienst aan God doet, en op elk moment rechtschapen werkt. *'Want ik wil barmhartigheid,'* zegt Hij, *'en geen offers.'* *'Want de kennis van God is meer dan brandoffers.'*³¹⁴ *'Maar de slechte die mij een kalf offert, is alsof hij een hond doodt. Of wie fijn meel offert, alsof het varkensbloed is.'*³¹⁵ *'Maar wie dan ook de Naam van de Heer aan zal roepen, die zal gered worden.'*³¹⁶ En er is geen andere Naam van de Heer onder de hemel gegeven, waardoor de mensen gered worden, behalve die van God, welke Jezus Christus de Zoon van God is,³¹⁷ waaraan ook de demonen en boze geesten

onderworpen zijn, net als alle ongehoorzame krachten (energieën), op het aanroepen van de Naam van Jezus Christus, onder Pontius Pilatus gekruisigd.

97. (Nu) is Hij gescheiden en teruggetrokken van onder de mensen en bestaat er een scheiding en verdeeldheid onder de mensheid. En waar dan ook ieder van hen die in Hem geloven Hem aanroepen, of zich op Hem beroepen en Zijn wil doen, daar is Hij dichtbij hen aanwezig, en vervult de verzoeken van hen die Hem met een zuiver hart aanroepen. Met het ontvangen van het gered zijn geven we God voortdurend dank, Die door Zijn grote, ondoorgrondelijke en onnavolgbare wijsheid ons bevrijd heeft en de redding vanuit de hemel verkondigde. Vanwege de wijsheid van de zichtbare komst van onze Heer, dat wil zeggen, Zijn leven als mens, waar wij zelf (met ons verstand) niet bij konden. *‘Want de dingen die voor de mens onmogelijk zijn, zijn bij God mogelijk.’*³¹⁸

Welnu, ook Jeremia zegt over haar (de wijsheid): ‘Wie is opgestegen naar de hemel, heeft haar meegenomen en haar vanuit de wolken naar beneden gebracht? Wie is de zee overgestoken, heeft haar gevonden en brengt haar voor uitgelezen goud mee? Niemand is er die haar weg heeft gevonden, laat staan wie haar pad begrijpt. Maar Hij Die alle dingen weet, heeft haar met inzicht gevonden. Hij die de aarde voor de eeuwigheid voorbereid heeft en gevuld heeft met viervoetige beesten. Hij Die het licht voortbrengt en het gaat. Hij noemde het en het gehoorzaamde Hem met vrees. Ook de sterren schenen op hun wachtposten en waren blij. Hij riep hen, en ze zeiden: ‘Hier zijn wij!’ Zij schenen met blijdschap op Hem Die hen maakte. Dit is onze God, in vergelijking met Hem zal met niemand anders rekening gehouden worden. Door kennis op te doen heeft Hij elke weg uitgevonden, en heeft die aan Zijn dienaar Jakob gegeven, en aan Israël die geliefd bij Hem is. Daarna kwam Hij op aarde, en was vertrouwd met de mensen. Dit³¹⁹ is het boek van de geboden van God en de eeuwigdurende wet. Iedereen die zich daaraan vasthoudt leeft, maar wie haar verlaat zal sterven.’³²⁰ Nu bedoelt hij met Jakob en Israël de Zoon van God Die de macht van de Vader over ons leven ontving. En na deze ontvangen te hebben, dit aan ons die ver van Hem verwijderd waren overgebracht heeft. Toen Hij op aarde verscheen en vertrouwd bij de mensen was, de Geest van God de Vader

vermengend en doorknedenend met het schepsel dat door God gevormd was,³²¹ zodat de mens naar het beeld en de gelijkenis van God zou zijn.

98. Dit is de prediking van de waarheid geliefden, en dit is de aanpak van onze verlossing, dit is ook de manier van leven die de profeten verkondigden en Christus neerzette. Die de apostelen overleverden en de kerk in de hele wereld overdraagt aan haar kinderen. Dit moeten we met alle zekerheid bewaren, met een gezonde wil en God tevredenstellend met goede werken en een oprechte gezindheid.

99. Zodat niemand God de Vader zich anders voor zou stellen dan onze Schepper, zoals de ketters bedacht hebben. Zij verachten de God Die bestaat en maken goden van dat wat er niet is. En zij fabriceren een eigen vader boven onze Schepper, en denken dat ze iets ontdekt hebben dat groter is dan de waarheid. Want zij zijn allemaal onheilig en godslasterlijk tegenover hun Schepper en tegenover de Vader, zoals wij aangetoond hebben in de ‘Blootstelling en omverwerping van de kennis die onterecht zo genoemd wordt.’ En anderen verwerpen weer de komst van de Zoon van God en de bedeling van Zijn vleeswording, wat de apostelen overgeleverd hebben en de profeten van tevoren verklaard hebben, dat zoiets de mensheid zou verenigen, zoals we u in het kort hebben laten zien. Dit wordt dan ook toegerekend aan diegenen die (dit) geloof ontbreken. En anderen accepteren de gaven van de Heilige Geest niet of keren zichzelf af van de profetische genade, het water waardoor de mens de vrucht van het leven bij God draagt. Want dit zijn zij van wie Jesaja spreekt: *‘Want zij zullen,’* zegt Hij, *‘als een eik die ontdaan is van bladeren zijn, en als een tuin die geen water heeft.’*³²² En diegenen zijn op geen enkele wijze dienstbaar aan God, vanwege het niet kunnen dragen van vrucht.

100. Want anders heeft misleiding met betrekking tot ‘de drie Hoofden van ons zegel’ ons ver van de waarheid verwijderd. Want ofwel verwerpen zij de Vader, ofwel aanvaarden zij de Zoon niet en spreken zij Zijn toebedeelde vleeswording tegen. Of anders ontvangen zij de Geest niet, dat betekent, ze verwerpen profetie. En voor al diegenen moeten wij oppassen, en hun wegen mijden, als we wis en waarachtig verlangen om God te behagen en de verlossing die van Hem is te bereiken.

¹ Vertaald vanuit de Engelse vertaling (1920) van Auteur Robinson, Armitage, D.D. (Editor); Uitgever: The Macmillan Co.

² Dit boek kent 100 hoofdstukken, mogelijk is dit een verwijzing naar het onderwijs van de apostelen zoals Petrus dit meldt in de Herkenningen van Clement boek 4 H.36, de 100 geboden waar Jezus ook naar verwijst in Mattheüs 13:23; Markus 4:8,20

³ Psalm 1:1

⁴ Exodus 3:14; letterlijk: En God heeft tegen Mozes gezegd: *‘Wie ik geweest ben, zal ik geweest zijn.’* En Hij heeft gezegd: *‘Dus zo moet u tegen de zonen van Israël gezegd hebben: “Wie ik (altijd) geweest ben” zond mij naar u toe.’*

⁵ Jesaja 7:9; Letterlijk; Als u niet gelooft dan is het niet zeker, dan houdt het geen stand.

⁶ De mens als kind van God, naar Zijn beeld gemaakt.

⁷ Psalm 8:6

⁸ Bewust geleerd, aangenomen en geoefend dus

- ⁹ Quote Herder van Hermas 26:1; eerste gebod.
- ¹⁰ Deuteronomium 4:35-39; 6:4-6; 7:9; 32:12,39; II Samuël 7:22; II Koningen 19:15,19; Psalm 18:31, 32; 86:10; Jesaja 37:16-20; Hosea 13:4; Zacharia 14:9; Mattheüs 4:10 *'Ik zal alleen tot Yah bidden en alleen instemmen om Hem te dienen.'*; Markus 12:29,32; Lukas 4:8; Johannes 5:44; 17:3; Romeinen 16:27; I Timotheüs 1:17; Jakobus 2:19; Judas 1:24,25
- ¹¹ Johannes 1:1-5
- ¹² Of menigten. Psalm 33:6; Nehemia 9:6
- ¹³ Efeziërs 4:6
- ¹⁴ Kolossenzen 1:16
- ¹⁵ Galaten 4:6
- ¹⁶ Rechters 6:34; Jesaja 61:1; Handelingen 1:8
- ¹⁷ Johannes 16:13-15
- ¹⁸ O.a. Psalm 2:7; 48:14; 80:15; Jesaja 5:1; 9:6; 21:10; Ezechiël 21:10; Daniël 3:25; 7:13, 18, 22, 25 en 27; 10:16; Hosea 11:1; Jona 4:10; Maleachi 3:17
- ¹⁹ Johannes 14:16,17
- ²⁰ O.a. Genesis 15:1,4; Numeri 15:31; I Samuël 3:1,7 15:10; II Samuël 7:4; 24:11; I Koningen 6:11; 13:20; 16:1,7; 17:2,8; 18:31; 19:9; 21:17,28; 22:19; 2 Koningen 3:12; 7:1; 9:36; 15:12; 20:16,19; I Kronieken 22:8; II Kronieken 11:2; 12:7; 18:18; 19:11; 36:21,22; I Ezra 1:1; Psalm 33:4 Jesaja 1:10; 28:13,14; 38:4; 39:5,8; 45:23,24 (SV); 55:10,11; 66:5; Wijsheid van Salomo 16:26; 18:14-16; Jeremia 1:2,4,11,13; 2:1,4,31; 6:10; 7:2; 9:20; 13:3,8; 14:1; 16:1; 17:15,20; 18:5; 19:3; 20:8; 21:11; 22:2,29; 24:4; 25:3; 27:18; 28:12; 29:20,30; 31:10; 32:6,8,26; 33:1,19,23; 34:4,12; 35:12; 36:27; 37:6; 39:15... 49:34; Ezechiël 1:3; 3:16; 6:1... 37:4,15; 38:1; Daniël 9:2; Hosea 1:1,2;4:2; Joël 1:1; Amos 4:16; Jona 1:1; 3:1; Micha 1:1; Sefanja 1:1; 2:5; Haggai 1:1,3; 2:1,10,20; Zacharia 1:1,7; 4:6,8; 6:9; 7:1,4,8; 8:1,18; 9:1; 11:1; 12:1; Maleachi 1:1; Johannes 1:1-14; Hebreeën 1:1-3; I Johannes 1:1; Openbaringen 19:11-13
- ²¹ Johannes 17:24
- ²² De letterlijke vertaling vanuit het Grieks en Aramees.
- ²³ Efeziërs 1:10
- ²⁴ Johannes 1:14; I Johannes 1:1
- ²⁵ Handelingen 1:4-8; 2:1-4; 10:44-48
- ²⁶ Johannes 3:1-21
- ²⁷ I Petrus 1:23
- ²⁸ Lukas 2:26; Johannes 14:15-21; Handelingen 7:55
- ²⁹ Johannes 14:6
- ³⁰ Mattheüs 11:27
- ³¹ Johannes 14:26; 15:26 I Johannes 3:24
- ³² Johannes 3:34; 14:16; 16:7; Galaten 3:5
- ³³ Deuteronomium 10:14; Psalm 29:9b-10; 99:1-5; Jesaja 24:23b; 37:16; 57:15; Mattheüs 11:25; Openbaringen 19:6
- ³⁴ Genesis 17:1,2; 35:11; Exodus 6:3; Deuteronomium 3:24; Job 40:2; Jesaja 13:6; Ezechiël 10:5 Efeziërs 1:18-20; II Korintiërs 6:18; Openbaringen 11:16,17; 19:1,6
- ³⁵ I Samuël 1:11; 17:45; II Samuël 7:26; I Kronieken 17:7,24; Psalm 24:10; 46:7,11; 84:1,3,12; veelvuldig door o.a. Jesaja 1:9; 3:1, 5:7,16; 6:3,5; 8:18; 13:4,13; 24:23; 28:5,22,29; 47:4; 51:15; 54:5 Jeremia 10:16; 23:36; 31:35; 32:18; 46:10,18; 48:15; 50:34; 51:19;57; Habakuk 2:13; Haggai 1:9; Zacharia 1:12; 7:12; 9:15; 10:3; 14:16,17 en Maleachi 1:11; 3:1;14; 4:3 ca. 121x 'spreekt YahWeH der heerscharen / strijdkrachten' in het Oude Testament.
- ³⁶ Genesis 1; Exodus 4:11; 20:11; Nehemia 9:6; Psalm 33:6-9; 89:12-14; Jesaja 45:11,12; Jeremia 10:16; 31:35; 51:15-19; Handelingen 14:15; Hebreeën 2:10; Openbaringen 4:11.
- ³⁷ Exodus 33:19; 34:5-7; Numeri 6:25b; Psalm 72:13; 103:3a; Jesaja 55:7; Mattheüs 6:14,15; Lukas 6:36; Efeziërs 4:32; Jakobus 5:11
- ³⁸ I Kronieken 16:34; Psalm 34:9; 52:8; 54:8,9; 106:1; 107:1; 118:1,29; 135:3; 136:1; Jeremia 33:10,11; Nahum 1:7; Markus 10:18; Lukas 6:35; 18:19
- ³⁹ Deuteronomium 32:4; I Koningen 8:59; Jesaja 33:22; Jeremia 11:20; 20:12; Jakobus 4:12
- ⁴⁰ I Korintiërs 12:6; 15:28; Efeziërs 1:23
- ⁴¹ Romeinen 1:16; 2:9,10; 3:29; 10:12; Kolossenzen 3:11
- ⁴² I Timotheüs 4:10
- ⁴³ Hebreeën 8:6-13
- ⁴⁴ Romeinen 2:17-29
- ⁴⁵ De n@shamah, de intelligente levensadem naar Gods beeld
- ⁴⁶ Leviticus 8:35; I Thessalonicenzen 2:13; 5:17
- ⁴⁷ Vernieuwing van denken
- ⁴⁸ Romeinen 2:1-16
- ⁴⁹ Genesis 48:15; Exodus 3:6,15,16; 4:5; I Koningen 18:36; I Kronieken 29:18; II Kronieken 30:6; Psalm 47:9; Mattheüs 22:32; Markus 12:26,27; Lukas 20: 37,38
- ⁵⁰ Deuteronomium 10:14; II Henoch Hoofdstuk 3 t/m 22 (Slavisch); Apocalyps Abraham Hoofdstuk 15 t/m 22; Hemelvaart Jesaja 6:13 t/m 11:35; Epistel van de Apostelen H. 13; Herkenningen Clement boek 2 H. 67 en 68; boek 3 H 14.
- ⁵¹ Zie ook Justin de Martelaar, Dialoog met Trypho H.22; Want inderdaad gaf Hij toe dat de tempel, die de tempel in Jeruzalem wordt genoemd, Zijn huis of hof zou zijn, niet alsof Hij dat nodig had, maar opdat men, met deze visie, zichzelf aan Hem zou geven zonder afgoden te aanbidden. En dat dit zo is, zegt Jesaja: *'Welk huis hebt u Mij gebouwd? Zegt de Heer. De hemel is mijn troon en de aarde is mijn voetenbank.'* Jesaja 66: 1
- ⁵² Johannes 14:2
- ⁵³ Naar Jesaja 11: 2,3 2. De Geest van YahWeH vestigde zich blijvend in Hem, de Geest van wijsheid en inzicht, de Geest van planvorming en van kracht, de Geest van kennis en diep ontzag voor YahWeH. Hij ademt vreugde uit diep ontzag voor YahWeH, maar zal niet naar wat voor ogen is bestuurd hebben, of geoordeeld hebben volgens wat Zijn oren horen.
- ⁵⁴ Exodus 25:40
- ⁵⁵ Alternatieve vertaling is 'Zijn eeuwige Zoon, verheerlijkt'
- ⁵⁶ De wachters voor het paradijs; Genesis 3:24; Zoals beschermend over het verzoendeksel Exodus 25:18-22; 37:7-9; Numeri 7:89; I Kronieken 28:18; II Kronieken 5:7,8; Op het gordijn, 26:1 en 31; 36:8,35; en in de tempel: I koningen 6:28-8:7; II Kronieken 3:7- 14; Ezechiël 41:18-25; YahWeH woont te midden van hen en ze vervoeren Hem; I Samuël 4:4; 6:2; II Sam 22:11 (Psalm 18:10); II Koningen 19:1; I Kronieken 13:6; Psalm 80:1; Jesaja 37:16; Ezechiël 9:3; 10:1-20; 11:22. Ook de Satan was vroeger een beschermende Cherub; Ezechiël 28:14,16
- ⁵⁷ Verwijzend naar Jesaja 6:2,3 de Serafim die voortdurend 'Heilig, heilig, heilig is YahWeH der heerscharen, heel de aarde is vervuld met Zijn pracht' roepen. Zie ook Numeri 21:6-8 en Jesaja 14:29; 30:6
- ⁵⁸ Of 'ding'
- ⁵⁹ Openbaringen 5:13
- ⁶⁰ Waarschijnlijk verwijzend naar het Hebreeuwse woord 04397 מלאך mal'ak, i.d. betekenis van "afvaardigen"; de boodschappers aan mensen
- ⁶¹ O.a. Aan de dierlijke wezens Genesis 1:20-23; En God heeft hen gezegend met te zeggen: *'Draag vrucht en vermenigvuldig u, vervul het water van de zeeën en ook de vogels zullen zich op aarde vermenigvuldigd hebben.'* Aan de mensen: 1:28-30; 28.En God heeft hen gezegend en God heeft tegen hen gezegd: *'Draag vrucht in miljoenen, vul de aarde en onderwerp haar. Heers over de vissen in de zee, de vogels in de lucht, alle stomme dieren en over wat op het land kruipt.'* God heeft ook gezegd: *'Kijk, ik gaf u alle groene planten en wat zaad uitzaait, dat wat zich op het hele aardoppervlak bevindt, elke vrucht- en zaaddragende boom zal voor u tot voedsel gediend hebben. En het groene gras als voedsel aan alles wat op aarde leeft, voor elke vogel in de lucht en alles wat over land kruipt, met een levende ziel,'* en dus is dat gebeurd.

En 2:16,17 Toen heeft YahWeH God het volgende gebod aan de mens gegeven: *'Natuurlijk zult u van elke boom in de tuin gegeten hebben, maar van de boom van kennis van goed en kwaad zult u niet gegeten hebben, want op de dag dat u daarvan eet zult u zeker gestorven zijn.'*; En de belofte aan de dienende Engelen: Genesis 2:1-3; En de hemelen, de aarde en heel haar legerschare zullen zijn afgerond (ovt). Door God zullen de engelen (afgevaardigden) die Hij gemaakt had op de zevende dag zijn afgerond (ovt) en Hij zal op de zevende dag met alle engelen die hij maakte uitgerust hebben. God zelf heeft specifiek die zevende dag gezegend en heeft deze als heilig beschouwd, omdat die rust gaf aan al Zijn engelen die God al scheppende gemaakt had om uitvoerend te zijn.

⁶² In boek 4 'tegen Ketterijen', zegt Irenaeus hierover: *'...de mens, ik bedoel hem die een mengeling is van ziel en vlees, gevormd naar het beeld van God en gevormd door Zijn handen, namelijk door de Zoon en de Heilige Geest tegen Wie Hij ook zei: 'Laten wij de mens maken.'*

⁶³ Hebreuws n@shamah, de intelligente levensadem, uniek voor de mens

⁶⁴ Zie ook Epistel van de apostelen H. 13; Erkenningen van Clement boek 2 H. 42; Fragment 1 van de Prediking van Petrus

⁶⁵ Dat het paradijs zich in een gebied buiten deze wereld bevond, wordt hier niet heel duidelijk vermeld, maar de openingswoorden van hoofdstuk. 17 lijken dit standpunt te ondersteunen. Het standpunt van Irenaeus over Gen. 2:8. (Boek 5 H5:1b) Hij spreekt verder over dit als het paradijs waarin Paulus werd opgenomen (2 Kor. 12:4). Bovendien identificeert hij dit met de rustplaats van rechtvaardige mannen, zoals Henoch en Elia. *'Waar werd de eerste mens dan geplaatst? In het paradijs natuurlijk, zoals de Schrift verklaart en God een tuin [paradisum] oostwaarts plantte in Eden, en daar plaatste Hij de mens die Hij gevormd had. (Genesis 2: 8) En toen hij daarna ongehoorzaam bevonden werd, werd hij uitgeworpen in deze wereld. Daarom vertelden de oudsten die discipelen van de apostelen waren ook dat degenen die overgebracht werden, naar die plaats werden overgebracht (want het paradijs werd voorbereid voor rechtvaardige mensen met de Geest in zich. Daar waar ook de apostel Paulus, toen hij omhoog werd meegenomen, woorden die voor ons in onze huidige toestand onbegrijpelijk zijn hoorde (2 Korintiërs 12: 4)). En daar verblijven de mensen die overgebracht zijn tot de voleinding, een begin makend met onsterfelijkheid.'* Ook in de Apocalyps van Petrus (Hoofdstuk 7) wonen de rechtvaardigen in een geweldige aeon van deze wereld, Irenaeus zwijgt of het paradijs in de derde hemel is. Maar de Slavische geheimen van Henoch, waarnaar hierboven wordt verwezen, plaatsen het daar. In de kortere en kennelijk meer originele recensie lezen we als volgt (H. 8): *'Daarvandaan namen de mannen mij weer mee en brachten mij omhoog naar de derde hemel. Zij plaatsten mij daar en ik keek naar beneden [en zag het paradijs] en die plaats is zo fijn [en rijk] als wat ik nooit heb gezien. Ik zag de zoetgeurende bloeiende bomen en bekeek hun vruchten die [rijp en] zoetgeurend zijn, al het voedsel dat zij dragen met de voortdurende verspreiding van geuren. Te midden van de bomen stond die van het Leven, op de plaats waar de Heer rust als Hij naar het paradijs komt. Die boom is onvergelijkbaar met haar pracht en fijne geur, en mooier bekleed dan wat ook geschapen is.'*

⁶⁶ Genesis 2:19

⁶⁷ Genesis 2:18

⁶⁸ Genesis 2:21-23

⁶⁹ Genesis 2:25

⁷⁰ Letterlijk, 'zijn maat te buiten gaand'

⁷¹ Genesis 2:16,17

⁷² Einde boek 4 'Tegen Ketterijen': 'Voor zover de Heer heeft gezegd dat er bepaalde engelen zijn, [nl. die] van de duivel, voor wie eeuwig vuur wordt voorbereid; en zoals hij verder verklaart over het onkruid, dat het onkruid de kinderen van de goddeloze zijn, (Mattheüs 13:38), moet gezegd worden dat Hij iedereen die afvallig geworden is toegewezen heeft aan hem die de kringleider van overtredingen is. Want Hij maakte geen engelen of mensen zo van nature. Want we zullen niet aantreffen dat de duivel wat dan ook geschapen heeft, omdat hij inderdaad een schepsel van God is, net zoals de andere engelen. Want God heeft alle dingen gemaakt, zoals ook David zegt met betrekking tot alle dingen van dien aard: *'Want Hij sprak het Woord en zij werden gemaakt; Hij beval en zij werden geschapen.'* (Psalm 33:9) Omdat alle dingen dus door God zijn gemaakt, en omdat de duivel de oorzaak van afvalligheid voor zichzelf en anderen geworden is, noemt de Schrift alleen degenen die in een staat van afvalligheid blijven de zonen van de duivel en de engelen van de boze (maligni). Want het woord zoon heeft, zoals iemand voor ons al heeft gezegd, een dubbele betekenis. De een is van nature zo, omdat hij als zoon werd geboren, de ander omdat hij zo is gemaakt en staat zo bekend als een zoon, hoewel er een verschil is tussen het zo geboren worden en zo gemaakt worden. Want de eerste is werkelijk geboren uit de persoon waarnaar wordt verwezen; maar de tweede wordt door hem gevormd Enerzijds via de weg van zijn fysieke schepping en anderzijds via het onderwijs van zijn leer. Want wanneer iemand uit de mond van iemand anders onderwezen wordt, dan heeft hij die hem instrueert hem zijn zoon genoemd, en wordt deze laatste zijn vader genoemd. Van nature - dat wil zeggen door de schepping - zijn we allemaal zonen van God, omdat we allemaal door God zijn geschapen. Maar met betrekking tot gehoorzaamheid en leer zijn wij niet allemaal zonen van God, maar degenen die in Hem geloven en Zijn wil doen. Maar zij die niet geloven en Zijn wil niet gehoorzamen, zijn de zonen en engelen van de duivel, omdat zij het werk van de duivel doen. En omdat het er zo voorstaat, heeft Hij in Jesaja gezegd: *'Ik heb kinderen verwekt en grootgebracht, maar zij zijn in opstand tegen Mij gekomen.'* (Jesaja 1: 2) En nogmaals, daar waar Hij hen kinderen van vreemden noemt: *'Zonen van vreemden hebben tegen mij gelogen.'* (Naar Jesaja 57:3-11) Van nature zijn ze dus zonen, omdat ze zo zijn geschapen, maar wat hun daden betreft zijn het geen zonen.

⁷³ 07854. יטו satan saw-tawn'; van 07853 (aanvallen, beschuldigen, tegenstand of weerstand bieden); een tegenstander; in het bijzonder Satan, de aartsvijand van het goede.

⁷⁴ Genesis 3:24

⁷⁵ Genesis 4:1,2

⁷⁶ Genesis 4:25

⁷⁷ I Henoch H. 7 en 8.

⁷⁸ Genesis 9:20-26, Volgens Dialoog met Trypho 139 van Justin de Martelaar vervloekte Noach als profeet Kanaän, voorziende de zonde die hij zou begaan, (zie ook het boek Jasher), omdat Cham met redding in de Ark gezegend was samen met zijn twee andere zoons door God.

⁷⁹ Irenaeus maakt er geen probleem van om te spreken van 'de vloek van Cham'. Het is duidelijk dat hij een tekst uit de LXX (70 Griekse vertaling van de Hebreeuwse Bijbel) had, waardoor hij dit kon doen. Het Hebreuws van Gen. 9:25 geeft ons: "Vervloekt is Kanaän, een dienaar der dienaren zal hij voor zijn broers zijn." De LXX geeft een vertaling waarbij ongetwijfeld "het kind van Cham" wordt bedoeld, d.w.z. Kanaän. Het kan echter ook worden opgevat als "het kind Cham". Dus hier geeft de Armeense vertaler niet de genitieve betekenis van Cham, maar de nominatieve, en het lijkt erop dat hij de betekenis van Irenaeus terecht interpreteert.

- 80 Genesis 9:25
- 81 Zie ook Handelingen 2:9 en 10 voor de uitgebreide lijst.
- 82 Het Hebreeuws geeft Kanaän in plaats van Cham Genesis 9:26, de Septuagint die Irenaeus gebruikt geeft ook Kanaän, maar een versie Cham
- 83 Genesis 9:27
- 84 Psalm 19:4
- 85 Zie ook de Apocalyps van Abraham hoofdstuk 29
- 86 Genesis 9:14-17
- 87 Genesis 9:1-7
- 88 Kolossenzen 1:15
- 89 Genesis 11:1
- 90 Apocalyps van Abraham H. 8
- 91 Genesis 12:1-3; Apocalyps van Abraham hoofdstuk 8
- 92 Genesis 12:4 geeft 75 jaar, terwijl het boek Jasher H. 13 meldt dat Abraham al op 55 jarige leeftijd uit Haran naar Kanaän vertrekt, daar tot zijn 70^e jaar als nomade woont en dan vijf jaar met 72 man terug gaat naar Haran om YahWeH en Zijn voorschriften te prediken. En dan op 75 jarige leeftijd weer terugkeert naar Kanaän.
- 93 Jasher 12:26
- 94 Jasher 13:18,19 komt beter overeen dan Genesis 13:14-17
- 95 Genesis 15:13-16
- 96 Genesis 15:5
- 97 Genesis 15:6; Romeinen 4:3
- 98 Romeinen 4:11
- 99 Genesis 21:4; Jasher 21:3
- 100 Strongs 06453. נֹסַע pecach peh'- sakh; (van 06452; overslaan, springen, voorbijgaan, stoppen, dansen, aarzelen, lam worden, haasje over); alleen technisch gebruikt van het Joodse paasfeest (het feest van het slachtoffer): - Pesach (Pasen). Grieks 3957.
- 101 Exodus 31:18; 34:28; Deuteronomium 9:9,10; Jasher 82:11
- 102 Lukas 11:20; Barnabas H. 4:7 en 14:2 (De vinger(s) van Gods Hand); Herkenningen van Clement boek 6 H.7
- 103 Numeri 13:16; zie ook Barnabas 12:8,9 8: 'Waarom gaf de profeet Mozes Hosea de zoon van Nun de naam Jezus (Jehoshua)? En: 'Iedereen moet alleen naar Hem luisteren,' (Num. 27:22,23; Deut. 34:9) omdat de Vader alles over Zijn Zoon Jezus wilde openbaren. Mozes zegt daarom tegen Jezus de zoon van Nun, die hij deze naam geeft als hij als spion het land binnengaat. 'Neem het boek ter hand en schrijf erin wat de Heer zegt, dat de Zoon van God, in de laatste dagen het huis van Amalek met wortel en tak zal uitroeien.' (Exodus 17:14) Justin refereert in zijn dialoog met Trypho hieraan (H 75) Dat de Engel van YahWeH, Jezus zegt: '*mijn naam draag hij in zijn innerlijk.*' Ex 23:21 en geeft hem de naam Jezus ipv Hosea.
- 104 Numeri 13 en 14
- 105 Of ondanks dat
- 106 O.a. Deuteronomium 18:15-22; 32:34, 41; 33:2,3
- 107 O.a. Deuteronomium 27-30; 32:8-32
- 108 O.a. Deuteronomium 32:43; 33:13-17 (zie ook Justin tegenover Trypho H. 91)
- 109 O.a. Deuteronomium 15:1-6; 25:17-19; 26
- 110 Deuteronomium 32:49-52
- 111 Deuteronomium 34:5
- 112 Of huidige; Galaten 4:25,26
- 113 I Kronieken 28:19; nar het ontwerp dat God aan David toonde.
- 114 Efeziërs 1:10
- 115 Johannes 20:17, 27; II Timotheüs 1:9,10
- 116 Johannes 1:14
- 117 Fil 3:5-12, Jezus Die zich voor ons vernederd heeft waardoor wijzelf onze bevrijding uit kunnen werken.
- 118 Genesis 2:5
- 119 Genesis 1:26
- 120 Mattheüs 18:12-14; Lukas 15:4-7
- 121 I Korintiërs 15:47-55
- 122 Jesaja 50:5,6
- 123 Filippenzen 2:8
- 124 Alleen in de Griekse vertaling, andere missen dit
- 125 Efeziërs 3:18
- 126 Zie ook Apologie 1 van Justin H.60 waarin hij verwijst naar de Timaeus van Plato (H. 36) die zijn eigen interpretatie gaf aan het kruis dat Mozes in de woestijn plaatste zodat de slangen stierven.
- 127 Johannes 17:3,11
- 128 Genesis 12:1-3; 15:5; 17:5
- 129 Mattheüs 5:14-16
- 130 Genesis 15:6; Romeinen 4:3
- 131 Habakuk 2:4; Romeinen 1:17; Galaten 3:11; Hebreeën 10:38
- 132 Romeinen 4:13; Hebreeën 11:8-10
- 133 Romeinen 5:1
- 134 O.a. Genesis 15:1,4; Numeri 15:31; I Samuël 3:1,7 15:10; II Samuël 7:4; 24:11; I Koningen 6:11; 13:20; 16:1,7; 17:2,8; 18:31; 19:9; 21:17,28; 22:19; 2 Koningen 3:12; 7:1; 9:36; 15:12; 20:16,19; I Kronieken 22:8; II Kronieken 11;2; 12;7; 18:18; 19:11; 36:21,22; I Ezra 1:1; Psalm 33;4 Jesaja 1:10; 28:13,14; 38:4; 39:5,8; 45:23,24(SV); 55:10,11; 66:5; Wijsheid van Salomo 16:26; 18:14-16; Jeremia 1:2,4,11,13; 2:1,4,31; 6;10; 7:2; 9:20; 13:3,8; 14:1; 16;1; 17;15,20; 18:5; 19:3; 20:8; 21:11; 22:2,29; 24;4; 25:3; 27;18; 28:12; 29:20,30; 31;10; 32;6,8,26; 33:1,19,23; 34;4,12; 35;12; 36;27; 37;6; 39:15... 49:34; Ezechiël 1:3; 3:16; 6:1... 37:4,15; 38:1; Daniël 9:2; Hosea 1:1,2;4:2; Joël 1:1; Amos 4:16; Jona 1:1; 3;1; Micha 1:1; Sefanja 1:1; 2:5; Haggai 1:1,3; 2:1,10,20; Zacharia 1:1,7; 4:6,8; 6:9; 7;1,4,8; 8;1,18; 9:1; 11:1; 12:1; Maleachi 1:1; Johannes 1:1-14; Hebreeën 1:1-3; I Johannes 1:1; Openbaringen 19:11-13
- 135 II Samuël 7:12-16; I Kronieken 17:11-14; Psalm 89:3,4 en 19-37; 102:24-27; 132:11,12; Jesaja 9:6,7; Hebreeën 1:10-12
- 136 Romeinen 7:13-25
- 137 Psalm 33:6; Romeinen 4:17; Hebreeën 11:3; Wijsheid 9:1
- 138 Psalm 102:16-22; Jesaja 42:6,7; 61:1; Lukas 4:19
- 139 Mattheüs 28; Markus 16; Lukas 24; Johannes 20; II Timotheüs 1:10; Barnabas 5:6
- 140 Openbaringen 1:5
- 141 Psalm 16:7-11; 73:23,24; 80:15-18; 110:1-5; Mattheüs 26:64; Markus 16:17-19; Handelingen 7:56; Romeinen 8:34; Efeziërs 1:18-21; Kolossenzen 3:1; Hebreeën 1:3,13; 10:11-13; I Petrus 3:21b,22
- 142 Amos 9:11; Handelingen 15:16
- 143 Johannes 1:14
- 144 Psalm 2:7; Spreuken 8:25-36; Jesaja 45:13a; 48:16; Micha 5:1; Lukas 2:7; Johannes 1:1-4; 10-18; 8:58; 13:3; 16:28; 17:5,24; Romeinen 8:29; II Korintiërs 4:3,4; Galaten 4:4,5; Efeziërs 1:4; Kolossenzen 1:15-20; II Timotheüs 1:9b; I Petrus 1:20; I Johannes 4:9,10; 5:18b, Openbaringen 1:8(SV),17,18; 3:14; 22:13
- 145 Jesaja 8:16-18; Lukas 16:16,17; 18:31-33; 24:44-48; Johannes 1:15-17; 15:23-25; 17:12; Handelingen 28:23; Romeinen 3:21,22; 7:2-4; 8:2-4; 10:4-11; I Korintiërs 9:21-23; Galaten 2:15-4:7; Efeziërs 2:11-22; Hebreeën 7:28
- 146 Daniël 7:13,14; Mattheüs 9:6-8; 24:30; 28:18; Markus 1:27; Lukas 4:32; Johannes 3:35; 5:26,27; 10:17,18; 13:3; 17:1-3; Openbaringen 1:8; 5:12; 12:10
- 147 Kolossenzen 1:18
- 148 Jesaja 9:6
- 149 Psalm 22:22-27; 89:5; Hebreeën 2:11
- 150 Numeri 14:8: Als YahWeH zich in Zijn Zoon verheugd zal hebben, dan zal Hij ons in dit land gebracht hebben, en zal Hij ons het land dat van melk en honing overstroomt gegeven hebben.
- 151 Psalm 2:7-12; Spreuken 30:4; Ezechiël 21:10;
- 152 Exodus 33:11; Deuteronomium 5:4; 34:10
- 153 Mattheüs 14:13 (Hebr); H. 19 e.v; Markus 10 e.v.; Lukas 18:35 e.v.; Johannes 1:14; 3:22;
- 154 Mattheüs 1:20; Lukas 1:35

155 Leviticus 4:3; 21:10-12; I Samuël 2:10b,35; 26:9; Psalm 2:2; 28:8; 45:7,8; 84:10; 132:17,18; Jesaja 45:1; 61:1-3a; Klaagliederen 4:20; Daniël 9:24-26; Habakuk 3:13

156 Job 19:25; Psalm 72:11-15; Spreuken 23:11; Jesaja 49:1-9; 51:4-8; 52:3,7; 53:12; 54:5; 56:1; 59:20; 62:11; Jeremia 23:5,6; 31:11; Klaagliederen 3:58; Hosea 13:14; Joël 3:5;

157 Johannes 1:30-34

158 Johannes 20:21-23; Handelingen 2;1-4

159 Deuteronomium 32:43; II Samuël 22:44,50; I Kronieken 16:24,31; II Kronieken 20:6; Psalm 2:8; 18:43,49; 22:27-31; 47:8; 66:7-9; 67:2-5; 72:11-19; 86:9,10; 96:2,3 en 7-10; Psalm 98:2 2. YaHWeH maakte Zijn Yeshua (redding) bekend, voor de ogen van de samenlevingen openbaarde Hij Zijn rechtvaardigheid.; 102:14,15; 110:6; 111:6; 117:1,2; Jesaja 2:2-4; 5:26; 9:1; 11:10-12 (als de Heer de tweede keer komt); 42:1 en 6; 45:20-23; 49:6; 52:10 YaHWeH ontblootte Zijn heilige Arm voor de ogen van alle samenlevingen. Alle uiteinden van de aarde zagen de Yeshua (Jezus = redding) van onze God. En vs 15; 54:1-8; 60:1-11; 61:4-9; 66:12,13,18-21; Jeremia 3:14-19; 16:19-21; 31:7-10; 33:9; 51:27,28; 36:23,24,36; 37:28; 39:7,21,27; Micha 4:2; Sefanja 2:11; 3:8,9; Zacharia 2:15 (11); 8:22,23; 9:10; Maleachi 1:11,14; 3:12

160 Galaten 5:22

161 Justin, Apologie 1:32a zegt hierover: Mozes, die de eerste van de profeten was, sprak met deze woorden: De scepter zal niet van Juda vertrekken, noch een wetgever van tussen zijn voeten, totdat Hij komt voor wie het gereserveerd is; en Hij zal het verlangen der samenlevingen zijn, Zijn veulen aan de wijnstok binden en Zijn kleed in het bloed van de druif wassen. Genesis 49:10. Het is aan u om nauwkeurig onderzoek te doen en na te gaan tot op welk moment de Joden een eigen wetgever en koning hadden. Tot de tijd van Jezus Christus, die ons onderwees en de profetieën interpreteerde die nog niet begrepen waren, zoals werd voorspeld door de Heilige en goddelijke Geest van profetie door Mozes, dat een heerser de Joden niet zou ontbreken totdat Hij zou komen voor wie het koninkrijk gereserveerd was (want Juda was de voorvader van de Joden, van wie zij ook hun naam van Joden hebben); en nadat Hij (d.w.z. Christus) verscheen, begon u (samenlevingen) over de Joden te regeren en nam u bezit van heel hun gebied. En de profetie, Hij zal de verwachting van de naties zijn, betekent dat er vanuit alle naties zouden zijn die naar Hem om terug te komen uit zouden kijken. En dit kunt u inderdaad zelf zien en er feitelijk van overtuigd zijn. Want vanuit alle mensenrassen zijn er die naar Hem Die gekruisigd is in Juda uitkijken, en na Wiens kruisiging het land meteen aan u werd overgegeven als oorlogsbuit. En de profetie, Zijn veulen bindend aan de wijnstok, en Zijn mantel wassend in het bloed van de druif, was een belangrijk symbool van de dingen die met Christus gebeuren zouden en van wat Hij moest doen. Want het veulen van een ezels stond aan een wijnstok bij de ingang van een dorp vastgebonden, en Hij beval Zijn volgelingen om deze naar Hem toe te brengen. En toen werd die gebracht, steeg Hij erop, ging erop zitten en ging Jeruzalem binnen, waar de enorme tempel van de Joden was, die daarna door u werd vernietigd. En hierna werd Hij gekruisigd, opdat de rest van de profetie vervuld zou worden. Want dit wassen van Zijn mantel in het bloed van de druif was voorspellend voor de passie die Hij moest verdragen, het reinigen van degenen die in Hem geloven door Zijn bloed. Want wat door de Goddelijke Geest door de profeet Zijn kleed wordt genoemd, zijn die mensen die in Hem geloven. In wie het zaad van God, het Woord, blijft. En waarover wordt gesproken als het bloed van de druif, betekend dat Hij die zou verschijnen, bloed zou hebben, hoewel niet uit het zaad van de mens, maar uit de kracht van God. Want de eerste kracht na God

de Vader en de Heer van alles is het Woord, dat ook de Zoon is.

162 Genesis 1:1

163 Armeens

164 Het Hebreeuwse woord is 01254 ברא bara', oorspronkelijke stam; 1) scheppen, vormen, vorm geven 1a) (Qal) vormen, vorm geven, scheppen (steeds met God als onderwerp). Vertaald wordt dit woord hier gecombineerd met het woord 01248 בר bar, zoon

165 Elohim = meervoud

166 Psalm 72:17 (Salomo)

167 Naar Jeremia 1:5

168 Spreuken 8:22 'YaHWeH schiep (of verkreeg zoals bij een geboorte) mij als het begin van Zijn weg, voorafgaand aan Zijn werken, toentertijd.'

169 Johannes 1:1

170 Genesis 18:1-3; Daarna is YaHWeH aan hem verschenen, bij het eikenbos van Mamre (kracht) terwijl hij op het heetst van de dag bij de ingang van de tent zit. Hij heeft zijn ogen opgeslagen, heeft gekeken en kijk! Daar staan drie mannen bij hem, en als hij hen opgemerkt heeft, is hij hen vanuit de deur van de tent tegemoet gerend, en heeft zich ter aarde gebogen, en heeft gezegd: 'Mijn Heer, ik vraag U of ik aanvaarding in Uw ogen vond,...

171 Genesis 19:23,24; Toen Lot Zoar binnenging kwam de zon boven de aarde op, en liet YaHWeH het zwavel en vuur over Sodom en Gomorra regenen, van YaHWeH zelf, vanuit de hemelen.

172 Genesis 28:12 12. Toen heeft hij gedroomd en kijk, er staat een ladder op de aarde waarvan de bovenkant tot in de hemelen reikt en kijk, de engelen van God klimmen erlangs naar boven en beneden.

173 De Armeense tekst zegt 'van hemel naar hemel!'; Zie ook de Dialoog met Trypho van Justin H. 86.

174 Johannes 1:18; 6:46; I Johannes 4;12

175 Jesaja 66:1,2; Handelingen 7:49

176 Jesaja 40:12

177 Exodus 3:7,8: *'Gespannen keek ik naar de verdrukking van mijn volk dat in Egypte is, ik hoorde hun hulpgeroep vanwege de confrontatie met hun verdrukkers, en ik zag hun pijn. Daarom ben ik gekomen om hen uit handen van de Egyptenaren te verlossen en om hen uit dit land omhoog te laten trekken naar een goed en ruim land, naar een land dat overstroomt van melk en honing...'*

178 Exodus 17:6; Numeri 20:8; Deuteronomium 8:15; Psalm 78:20; I Korintiërs 10:4

179 Exodus 15:27

180 I Korintiërs 14:20

181 Naar het voorbeeld van Mozes, Exodus 17:8-16; Zie ook Barnabas 12:2; Justin dialoog 91,112,13, zie ook de relatie met het kruis van Mozes en de slangen; Jezus zegt hierover Net zoals Mozes de slang in de woestijn heeft opgericht, zo moet de Mensenzoon opgericht worden. Johannes 3:14

182 Mattheüs 25; Lukas 17:20-37; Johannes 3:14-17

183 Hebreeën 2:7-9 en 3:1-6; 8:1,2; 9:24-28; en 12:28,29

184 Psalm 45:6 en Hebreeën 1:8,9

185 Psalm 110

186 Zie Dialoog met Trapho H. 33

187 Barnabas 12:11

188 Jesaja 45:1

189 Psalm 2:7b-8

190 Apologie van Justin 1 H. 36

191 Zoals in handelingen 13:47 en de dialoog van Justin H. 121.

192 Jesaja 49:5,6

193 Zie ook Justin, Dialoog 62.

194 Jesaja 7:14,15

195 Hier met boter en honing maar eerder ook op bezoek bij Abraham.

196 Jesaja 61:1

197 Mattheüs 1:23

198 Jesaja 66:7

199 Jesaja 9:6

200 Genesis 1:26
 201 Zie ook de ruiters uit Openbaringen 19:14
 202 Jesaja 9:5-7
 203 (Armeens); Of herrezenen met hoofdletter,
 204 Genesis 49:10,11; vanuit Hebreuws vertaald: 'De
 heersstaf zal Juda niet verlaten hebben, ook de
 wetgever die tussen zijn voeten is niet, totdat de
 Rustgever (Messias) gekomen is, Die de volken
 gehoorzaam zijn. Als waker de wijnstok
 opbindend, ook tot een aanfluiting van die zonen van
 ons, waste hij zijn kleren in de wijn, en zijn kleding
 in het bloed dat vrucht draagt.'

205 Vertaling onzeker
 206 Psalm 104:15
 207 Psalm 2;6-9; 45:6,7; 89:35-37; 110:1-3; Jesaja 35:10;
 Daniël 2:44; 6:26; 7:13,14; Lukas 1:33; I Korintiërs
 15:25; Hebreëen 1:8; Openbaringen 11;15; 20:4-6
 208 Numeri 24:17; Justin met Trypho Dialoog 106 ; Profetie
 van Bileam: 'Ik heb hem gezien, maar niet nu, ik heb
 hem bekeken, maar niet op korte termijn trad er een
 ster uit Jakob naar voren en kwam er een heersstaf uit
 Israël op die de uithoeken van Moab verpletterde en al
 de (plaatsvervangende) zonen van Seth vernietigde.'
 209 Mattheüs 2:1-9
 210 Pre evangelie van Mattheüs (Let op 2 jaar later) H 16:
 'En terwijl de magiërs op weg gingen, toen is de ster
 aan hen verschenen, die was, als het ware, een gids
 voor hen. Hij ging hen voor tot waar het kind was. En
 toen de magiërs de ster zagen, zijn zij heel blij
 geweest. En bij het binnengaan van het huis zagen zij
 het kind Jezus op schoot bij zijn moeder zitten. Toen
 hebben zij hun schatten geopend, en grote cadeaus aan
 de gezegende Mirjam en Jozef geschonken. En ieder
 van hen gaf het kind zelf een goudstuk. En ook gaf de
 één goud, de ander wierook en de derde mirre. En toen
 zij op weg terug naar Herodes gingen, werden zij in hun
 slaap door een engel gewaarschuwd om niet naar
 Herodes terug te gaan. En via een andere weg keerden
 zij terug naar hun land.' Volgens Proto Evangelie van
 Jakobus (codex D): p. 30: "Hij kwam en stond boven het
 hoofd van de jongen."

211 Of 'met de Geest via Zijn lippen'
 212 Jesaja 11:1-10
 213 Justin aan Trypho Dialoog 86; Exodus H. 7 t/m 14.
 214 Verwijzend naar de twee getuigen; כִּי־לִי־יָהּ kilyah,
 mv. van 03627 כִּי k@liy, voorwerp, vat,
 gebruiksvoorwerp, gereedschap van 03615 כֶּלֶה kalah,
 volbrengen, voltooien, ophouden, verteren, bepalen,
 beëindigen; de nieren die als een katalysator het vuil
 opnemen en afvoeren, twee 'vaten' die gebruikt
 worden om het offer van de vrouw te voltooien.

215 Zie ook 'Tegen ketterijen' boek 5 vs 33
 216 Amos 9:11a
 217 Wijsheid 10:15: "Want een vergankelijk lichaam mat
 de ziel af en het aardse raamwerk drukt zwaar op de
 geest die vol zorgen is' 2 Kor 5:1: Het aardse huis van
 tentdoek en cf. encensering in 2 Pet. 1:13; zo lang als
 ik in deze tent ben.

218 Micha 5:2; Mattheüs 2:6
 219 Psalm 132:10-12
 220 Quote, Mattheüs 21:5; noemt het de profeet Jesaja
 62:11 (eerste deel); Apologie Justin H. 35 (Sefanja) en
 Dialoog 53 (Zacharia) Zacharia 9:9;
 221 Mattheüs 8:17; Jesaja 53:4a
 222 Jesaja 29:18
 223 Jesaja 35:3-6a
 224 Jesaja 26:19
 225 Armeens 'begrepen worden'
 226 Jesaja 52:13-53:5; 'Kijk, mijn Dienaar zal inzicht
 verschaft hebben, Hij zal opgekomen zijn en werd
 ontzettend hoog opgeheven. Die boven velen
 geschonden en juist zo verguisd was onder de mensen,
 met het uiterlijk en de gestalte van de kinderen van
 Adam. Juist zo zal Hij vele volken doen
 schrikken. Vanwege Hem zullen koningen verstomd
 zijn, dat wat hen niet verteld was zagen zij dan en

waar zij niet naar luisterden bekeken zij dan
 nauwgezet.' Wie geloofde ons verslag en aan wie werd
 de macht van YahWeH geopenbaard? Want voor zijn
 ogen zal Hij als een twijgje uitgebot zijn, als een
 wortel uit de droge grond. Zonder gedaante of
 schoonheid die wij opgemerkt zouden hebben. Het was
 niet Zijn verschijning waarom wij naar Hem verlangd
 zouden hebben. Veracht en door de mensen
 afgewezen, een gekweld man, bekend met ziekte. Men
 verbergt het gezicht voor Hem, door zijn verachting
 hadden wij Hem niet op waarde geschat. Toch nam Hij
 onze ziekten weg en droeg Hij onze kwellingen. Maar
 wij achtten Hem door God geslagen en vernederd. Toch
 is Hij voor onze overtredingen doorboord en door onze
 slechtheid gekneusd. De straf voor onze vrede op zich
 nemend en via Zijn striemen werden wij genezen.'

227 Psalm 42:10 Door mijn lichaam te verbrijzelen hoonden
 mijn vijanden mij, de hele dag zeggen ze tegen mij:
 'Waar is uw God?'
 228 07524. רצח retsach reh-tsakh; van 07523 (aan stukken
 slaan); een verplettering, verbrijzeling; specifiek, een
 moord(kreet), afslachting, zwaard.
 229 Jesaja 50:6
 230 Klaagliederen 3:30 Jod. ' . Hij zal Zijn wang aan degene
 die slaat gegeven hebben en zal met bespotting
 overstelpt zijn.'

231 Jesaja 53:5,6
 232 Jesaja 53:7
 233 Jesaja 53:8a
 234 (maar het niet aannemen)
 235 Jesaja 53:8b Wie zal Zijn afkomst overdacht hebben?
 236 Klaagliederen 4:20 Resch. ר. De geest in onze
 neus, de Gezalfde van YahWeH, was in hun groeve
 gevangen, van wie wij gezegd hadden: 'Te midden van
 de samenlevingen zullen wij in Zijn schaduw geleefd
 hebben.' (S)
 237 Aanduidend dat de Christus ook Geest(elijk Wezen) is,
 naar het beeld van God.
 238 Mattheüs 1:20; Lukas 1:35; Epistel van de apostelen H
 3 en 13.
 239 Ook gezegd van Petrus in Handelingen 5:15.
 240 Jesaja 57:15,16a
 241 Deze tekst komt niet in onze versie van Jesaja voor.
 Mogelijk Psalm 50:15
 242 Justin Apologie I H. 48 en Dialoog 110
 243 In het openbaar, wel aan Zijn leerlingen
 244 Psalm 21:4
 245 Psalm 3:5
 246 Psalm 2:1,2
 247 Volgens de geschiedschrijving zou Pilatus voor Claudius
 regeerd hebben.
 248 Handelingen 4:25-28
 249 Letterlijk, 'heggen'
 250 Psalm 89:38-45; 'Maar U verwierp Hem, en zult Hem
 geweigerd hebben, U ging aan Uw Messias voorbij. U
 verafschuwde het verbond met Uw Dienaar en Zijn
 toewijding op aarde beschouwde U als ontierend. Al
 Zijn muren doorbrak U en Zijn sterkte ruïneerde U.
 Iedereen die langskomt plunderde Hem, door Zijn
 naasten werd Hij bespot. De rechterhand van
 Zijn vijanden richtte U op, al Zijn vijanden maakte U
 blij. Daar bovenop zult U Zijn rotshouweel afgewezen
 hebben en hief U deze niet op in de strijd. U zult Zijn
 glans stopgezet hebben en wierp Zijn troon op aarde.
 U kortte de dagen van Zijn jeugd in en bedekte Hem
 met schande.' Selah!

251 Zacharia 13:7
 252 Hosea 10:6
 253 Justin, Dialoog 103
 254 Justin Dialoog 73, verwijt de Joden dat zij dit
 tekstgedeelte uit de Schrift hebben geschrapt. Ook
 Irenaeus 'Tegen Ketterijen': III H. 22 en IV H. 36 en V
 H. 31.
 255 Jesaja 65:2
 256 Zie ook Barnabas 12:4 en Apologie I H. 35 van Justin
 257 Psalm 22:16

- 258 Psalm 22:14b
 259 Psalm 22:14a
 260 Psalm 22:20a
 261 Barnabas 5:17 Psalm 119:20, Septuagint
 262 Deuteronomium 28:66
 263 Psalm 22:17b,18
 264 Johannes 19:23,24
 265 Mattheüs 27:9,10 en Zacharia 11:13; Vergelijk ook Jeremia 32:6-15.
 266 Mattheüs 25:14-16
 267 Mattheüs 27:3-8
 268 Mattheüs 27:34; Johannes 19:29
 269 Psalm 69:21
 270 Psalm 68:17 Het team van Gods ruiters is twintig miljoen maal twintig miljoen (ontelbaar), de Heer in de heilige plaats Sinaï is onder hen.
 271 Psalm 68:18 'U besteeg de hoge plaats, U voerde de gevangenen weg. U bracht gaven aan de mensen mee, zelfs koppigen om zich te vestigen, Yah God!' Efeziërs 4:8
 272 Sinaï. De berg van God. Er zijn drie bergen, de Sinaïberg in Arabië, de Hermonberg en de Olijfberg, de laatste twee worden ook wel de Sion genoemd.
 273 Handelingen 1:2-12
 274 Psalm 24:7 Haal de voorkant van de (hemel)poorten op, haal de verborgen deuren weg, want dan zal de glorieuze Koning binnengekomen zijn.
 275 Epistel van de Apostelen H. 13 en 14. Hemelvaart van Jesaja H. 7 t/m 9.
 276 Psalm 24:7-10; Zie ook Justin, Dialoog 36.
 277 Psalm 19:6
 278 Jesaja 52:7 en Romeinen 10:15
 279 Jesaja 2:3
 280 Psalm 19:4a
 281 Jesaja 10:22,23; Romeinen 9:27,28
 282 Romeinen 13:10
 283 Mattheüs 22:37-40; Markus 12:29-31; zie ook Justin Dialoog 93; Deuteronomium 6:5; 10:12; 11:22; 30:6,20
 284 Jesaja 50:8,9
 285 Jesaja 40:6,7
 286 Jesaja 2:17
 287 Jesaja 65:15b, 16
 288 Jesaja 63:9 In al hun benauwdheid is Hij geen tegenstander, de Engel Die voor Hem staat verlost hen. Door Zijn liefde en genade kocht Hij hen los. Hij heeft hen ondersteund en lange tijd gedragen. (Uit het Hebreeuws)
 289 Jesaja 43:18-21; U zult niet meer aan de zaken uit het verleden gedacht hebben, u zult geen belangstelling gehad meer hebben over hoe het vroeger was. Kijk ik ben er, ik maak iets nieuws, nu zal het ontkiemd zijn, zult u het niet opgemerkt hebben? Ja, ik zal in de wildernis een weg aangelegd hebben en rivieren in de woestijn. Wat in het veld leeft zal mij geëerd hebben, de Tanniyn (zeedrakten) en de dochters van de vale gier (de dochters die op hun prooi wachten), omdat ik water in de wildernis gaf, rivieren in de woestijn, om mijn volk, mijn uitverkorenen te drinken te geven. Dit volk gaf ik vorm, zij zullen mijn lof verkondigd hebben.' (S)
 290 Johannes 6:63; Romeinen 7:6; II Korintiërs 3:6
 291 Jeremia 31:31-34; Hebreeën 8:8-13
 292 Of hopen
 293 Jesaja 17:7,8
 294 Of openbaar
 295 Jesaja 65:1 'Ik werd geraadpleegd door wie daar niet om vroegen, ik werd gevonden door wie daar niet naar zochten, ik zei: 'Kijk ik ben er! Kijk ik ben er!' Naar een volk dat mijn Naam niet aanriep.
 296 Hosea 2:23 en 1:10b; Romeinen 9:25,26; 'Dan zaaide ik haar in, ikzelf, in de aarde, en ontfermde ik mij over mijn eigen Lo Ruchama (geen barmhartigheid), dan zei ik tegen wat mijn volk niet is (Lo-Ammi): 'U bent mijn volk!' En dan zal dit (volk) gezege hebben: 'Mijn God!' (P) en 'en dan gebeurde het dat op de plaats waar tegen hen gezege zal zijn: 'U bent mijn volk niet,' tegen hen gezege zal zijn: 'Zonen van de Levende God.''
 297 Mattheüs 3:9
 298 Ezechiël 11:19,20 'Dan gaf ik hen één hart en zal u een nieuwe geest in uw binnenste gegeven hebben. Dan nam ik het hart van steen uit hun lichaam weg en gaf hen een hart van vlees. Zodat zij wel volgens mijn voorschriften gewandeld zullen hebben en mijn recht gehandhaafd zullen hebben en uitvoerden. Dan zullen zij mij tot een volk geweest zijn en zal ik hen tot God geweest zijn.'
 299 Johannes 1:14
 300 Justin Apologie 1 H. 53.
 301 Jesaja 54:1
 302 Deuteronomium 28:44
 303 Deuteronomium 32:21 en Romeinen 10:19
 304 Jeremia 2:8 8. 'De priesters zeiden niet: 'Waar is YahWeh?' En zij die kundig gebruik maken van de wet kenden mij niet. De herders kwamen tegen mij in opstand en de profeten profeteerden door Baäl. Achter nutteloze dingen zijn zij aangegaan.'
 305 Betekenend, 'zoon van de vader', als de zoon van wie niet hun echte vader is, de duivel.
 306 Romeinen 13:9,10
 307 I Korintiërs 14:20
 308 Exodus 20:14; Deuteronomium 5:18
 309 Exodus 20:13; Deuteronomium 5:17
 310 Exodus 20:17; Deuteronomium 5:21
 311 Mattheüs 6:19,20
 312 Exodus 21:24a
 313 Hebreeën 4:9-11; Justin Dialoog 12
 314 Hosea 6:6
 315 Jesaja 66:3a
 316 Joël 2:32a
 317 Handelingen 4:10-12
 318 Mattheüs 19:26; Markus 9:23; 10:27; Lukas 18:27
 319 Verwijzend naar Jezus of de 'Wijsheid van God'
 320 Baruch 3:29-4:1
 321 Letterlijk 'met de formatie van God'
 322 Jesaja 1:30